

אספרה שמך לאחי

♦ כ' מר-חשוון תשפ"ד ♦

אבינו היה לו מחשבה להשתדך אתם, כי היו אנשים ישרים, וכאשר אחד מחבריו שנקרא בשם; אשכול, ⁶בנה עיר, נצנצה בו רוח הקודש, וקרא את שם העיר על שם דבר שעתיד להיות לאחר זמן מרובה, כמו שכתוב; לְמָקוֹם הַהוּא קָרָא נַחַל אֲשָׁפּוֹל, על אדות הָאֲשָׁפּוֹל, אֲשֶׁר קָרְתוּ מִשָּׁם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וזה היה אחר מאות שנים, כששלחו את המרגלים בצאתם ממצרים.

♦ אברהם אבינו מתייעץ עם חבריו ♦

כשציוה הקב"ה לאברהם שימול את עצמו, הלך להתייעץ עם חבריו, ומדוע היה צריך להתייעץ, לא שחס וחלילה הסתפק אם לקיים את גזירת ה', פשוט היה אצלו שיקיים רצון ה', אלא הלך להתייעץ ⁷אם ימול את עצמו בצנעה או בפרהסיא, וכל אחד מהם השיא לו עצה אחרת, ענר אמר; מאחר שאתה זקן בן תשעים ותשע שנה מה ראית להכניס עצמך לתוך סכנה, ואשכול אמר לו; אם תעשה דבר זה, תעשה לעצמך הרבה אויבים ולא תוכל להילחם עמהם, אבל ממרא אמר לו; הא-ל שהציל אותך מאור כשדים, כשנמרוד הפיל אותך בכבשן האש, והוא אשר הושיעך מידי ארבעה המלכים אף על פי שכלי זיינם היה עצום, ואף הִתְּיָה אותך בזמן הרעב הגדול שהיה בארץ כנען, אם עשה לך נפלאות כאלו, הרי עליך לשמוע בקול מצוותו בכל אופן, ולעשותה בפרהסיא כדי שיראו העולם, וימולו אחריך.

♦ ¹ אַחַד הָיָה אַבְרָהָם ♦

אברהם אבינו יחיד היה בעולם באמונתו בה', ומאז שהכיר את בוראו, וראה את העולם טועה באמונה, ומזוהם בעבודת אלילים, לא נח ולא שקט, אלא נסע מכפר לכפר הלך מעיר לעיר, התנוודד ממדינה למדינה, סבל חרפות רעב, הסתכן בגופו ובנפשו, נלחם מלחמות, עמד בנסיונות שיבר את צלמי אביו וירד

לכבשן האש, אך ורק למען הפיץ דעת השם והכרת אלוקים, על פני כל הארץ, נעשה לו נס ניצל מכבשן האש, ²יצא לחרן והתחיל לעמוד ולקרוא בקול גדול לכל העולם ולהודיעם שיש שם א-לוה אחד לכל העולם, ולו ראוי לעבוד, והיה מהלך וקורא, ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה, עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא, שנאמר וַיִּקְרָא שָׁם בְּשֵׁם ה' אֱ-ל-וֵהָם, וכיון שהיו העם מתקבצין אליו ושואלין לו על דבריו,

היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שהחזירהו לדרך האמת, עד שנתקבצו אליו אלפים ורבות והם אנשי בית אברהם, ושתל בלבם העיקר הגדול הזה, וחבר בו ספרים להפיץ את אמונת ה' בעולם.

♦ החברים של אברהם אבינו ♦

ארבעה צדיקים גרו בקרית ארבע, אברהם אבינו, ועוד שלשה חבריו ואהביו בעלי בריתו, שהם ענר אשכול בני ארפכשד, ואחיהם ³ממרא, ועל שם ⁴ארבעה הצדיקים נקרא קרית ארבע, גם ⁵בנותיהם היו צדקניות, ואברהם

1. יחזקאל לג

2. רמב"ם עבודת כוכבים פ"א

3. בפ' י"ד פסוק י"ג כתוב: ממרא האמרי אחי אשכול ואחי ענר והם בעלי ברית אברם, ובטעמא דקרא בשם ספר הישר פ' נח דענר ואשכול היו בני ארפכשד, אבל ממרא שהיה אמורי אולי היה אח מאם.

4. רבה נ"ח ד'

5. המעלות לשלמה (לר' רפאל שלמה לאניאדו דרוש ב' לנישואין)

6. נפש דוד (טבל) פ' שלח

7. דעת זקנים מבעלי התוספות י"ח א'

♦ וַיָּבֵא וַיֵּשֶׁב בְּאֵלֵי מִמְרָא אֲשֶׁר בְּחֶבְרוֹן ♦

אמנם על אף שהחליט לעשות את המצוה של המילה בפרסום, לא רצה להיכנס⁸ לסכנה מיותרת, ולסמוך על הנס, שהרי יתכן שירגישו המלכים אשר נלחם במ או קצתם, שנימול עם בני ביתו, ובהיותם כואבים מהמילה יבאו עליהם בטח ויכום, ומלבד זה גם ללא הסכנה, הרי צריך שיישאר לו אחד שיוכל לשרת אותם אחר המילה בעודם חולים, על זה החליטו אברהם אבינו עם ממרא בן בריתו, והסכימה דעתם שיביא את אהלו אצלו, ושם ילווהו וישרתוהו, אחר המילה, וכן עשה, ובזכות עצתו הנכונה של ממרא זכה שנגלה הקב"ה לאברהם אבינו בחלקו, ככתוב וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלֵי מִמְרָא.

עשה הקב"ה?¹⁴ נקב חור אחד מתוך הגיהינום והרתיח את העולם, ונמנעו אנשים לצאת מביתם, ולא היה לו לאברהם אורחים, אבל אברהם אבינו השתוקק לאורחים,¹⁵ אמר לו לאליעזר קום ותראה בשוק אם יש אורחים, יצא אליעזר ולא מצא, אמר אברהם: אי אפשר להאמין לעבד! יצא אברהם וישב פתח האוהל לראות אם יש עובר ושב ויכניסם בביתו. אמר הקב"ה למלאכי השרת, בואו ונבקר את החולה, שמדת גמילות חסדים גדולה לפני, וכשיצא אברהם לראות אם יש אורחים, ראה אברהם שהקב"ה עומד בפתח, כי הקב"ה בא לבקר את החולה, ושאל בשלומו.

♦ גְּדוּלַת הַכִּנְסַת אֹרְחִים מֵהַקְּבֵלַת פְּנֵי שְׂכִינָה ♦

הנה¹⁶ כעת זכה לגילוי שכינה באופן נעלה ביותר מה שלא זכה לזה עד המילה כי אחר המילה השיג נבואה שלימה, שלא היה ראוי לכך עד שנימול, עם כל זה, בתוך כדי שקיבל את פני ה', כשראה אברהם שלושה אנשים, הבין שגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני השכינה, ומנין ידע הלכה זאת, כי¹⁷ גופו של אברהם אבינו היה כל כך מקודש עד שהיו אבריו רצים מעצמם לעשות רצון הבורא, לכך משהרגיש אברהם כי רגליו נמשכות מאליהן ורצות לקראת האורחים אפילו כשהשכינה אצלו, הבין מתוך זה שזוהי ההלכה, שגדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני שכינה, ולכן ביקש רשות מה' ומיד רץ לקראת האורחים, אלא שהם לא היו אנשים, הם היו¹⁸ המלאכים מיכאל גבריאל ורפאל, אחד נדמה לו כמוכר פת, ואחד נדמה לו כדמות ספן, ואחד נדמה לו כדמות ערבי, וירץ לקראתם, וקראם להכנס.

♦ יִקַּח נָא מֵעַט מִיָּמִים וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם ♦

לפני שנכנסו, האורחים, אמר אברהם להביא מעט

♦ וְכָרוֹת עִמּוֹ הַבְּרִית ♦

מצוות המילה עצמה קיים אברהם אבינו בירושלים¹⁰ במקום המקדש,¹¹ באותו יום שנצטוו בְּעֵצָם הַיּוֹם הַזֶּה בגבורת השמש, בחצי היום, בעשור לחדש, ביום הכפורים נְמוֹל אֲבָרָהָם וַיִּשְׁמַעְעָל בְּנוֹ, שלח אברהם וקרא לסבא שלו, עשר דורות לפניו - שם בן נח,¹² שנולד מהול, ומל את בשר ערלתו של ישמעאל בנו, וְכָל אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ יֵלִיד בְּיָת וּמִקְנֵת פֶּסֶף מֵאֵת בֶּן נֶכֶד נְמָלוּ אֹתוֹ, ובכל שנה ושנה הקב"ה רואה דם מילתו של אברהם אבינו ומכפר על עונותיהם של ישראל, ובאותו מקום שנמול אברהם ונשאר דמו, שם נבנה המזבח, ולכך כתוב וְאֵת כָּל דָּמָה יִשְׁפֹךְ אֵל יִסּוֹד הַמִּזְבֵּחַ, ולבסוף גם חביריו¹³ ענר אשכול וממרא מלו עצמם.

♦ וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל כָּחֵם הַיּוֹם ♦

אחר שאברהם אבינו מל את עצמו, הלך להינפש בחברון באלוני ממרא, ביום שלישי למילתו, שהנימול חלוש ביותר, לא רצה הקב"ה להטריחו באורחים, מה

8. עקידת יצחק שער י"ט

9. אמר לפניו ומי ימול אותי אמר אתה בעצמך מיד נטל אברהם סכין והיה אווז בערלתו ובא לחתוך והיה מתירא שהיה זקן מה עשה הקב"ה שלח ידו ואחז עמו והיה אברהם חותך שני (נחמיה ט) אתה ה' האלקים אשר בחרת באברהם וגו' וכתוב לו הברית אין כתיב כאן אלא וכתוב עמו מלמד שהיה הקב"ה אווז בו (רבה מט ב)

10. פרקי דרבי אליעזר פרק כח בבבאיור הר"ל

11. רש"י יז כג

12. רש"י ה' ל"ב

13. רבה נ"ח ד'

14. פרדר"א כ"ט

15. ב"מ פ"ו:

16. אור החיים

17. עולם חסד יבנה עמוד קל"ה, בשם רבי נתן אדלר

18. ב"ר מ"ח ט'

ולכן כעת שהמלאכים הגיעו אליו, רצה לבדקם ואמר להם להישען תחת העץ.

♦ וַיְמַהֵר אַבְרָהָם הָאֱהֱלָה אֶל שָׂרָה וַיֹּאמֶר מֵהָרִי

אברהם אבינו²¹ אמר לשרה לעשות להם סעודה גדולה, ואברהם הלך אל הבקר עם ישמעאל בנו ליטול שלשה פרים ממקנה שלו, והנה הלך אחריו בסתר מלאך רפאל, ולאחר שנטל אברהם ב' פרים ונתן ביד הנער להוליכן, ורצה לקחת עוד את הפר השלישי, התחפש המלאך רפאל ונדמה לפניו, לפר שלישי, חשוב ומשובח, וכשרצה אברהם לקחתו, היה הפר נשמט ובורח מעט מעט, והיה רודף אחריו עד שהוליכו למערת המכפלה, אָשֶׁר לְפָנַי מִמְּרָא,²² שהיה גר בחברון, כשהגיע לשם, נפתח פתח המערה והפר רץ לתוכו ונכנס, ונכנס אברהם אחריו, ומצא שם את אדם הראשון וחווה שוכבים על המטות ישנים, ונרות דולקות עליהן, וריח טוב עליהם כריח ניחוח, וחמד להיות שם קבורתו.

♦ וּבֶן הַבֶּקֶר אֲשֶׁר עָשָׂה ♦

אחרי שראה כל זה, מיד נמסר הפר מאליו ביד אברהם, ולקחו חזרה לאוהלו, אך כאשר הגיע לאוהלו לא מצא אלא שנים, כי מלאך רפאל שנתחזה לפר נעלם, וכיון שכבר לא היה זמן לחפש פר אחר, הוצרך אברהם לברוא פר שלישי על ידי ספר יצירה, כדי שלא יצטער בסעודת אורחים, שאם היה חוזר אל המקנה היה עובר זמן הסעודה, ולכן כתוב וּבֶן הַבֶּקֶר אֲשֶׁר עָשָׂה, שהוא עצמו עשה אותו ובראו.

♦ מֵהָרִי שָׁלַשׁ סָאִים קָמַח סִלְתָּ לְוִשִׁי וְעָשִׂי עֲגוֹת: ♦

אברהם אמר לשרה למהר ולאפות, ואכן אפתה

מים לרחוץ רגליהם, כי חשב שהם ערביים שמשתחוים לאבק רגליהם, ולא רצה להכניס ע"ז בביתו. ויש להבין¹⁹ איך יתכן שיהיו בעולם, שוטים כאלו שמשתחוים לאבק רגליהם. אך הכוונה שאברהם אבינו חשד שהם אנשים סוחרים, הנקראים כנעני, ודרך הסוחרים לחשוב, ולתלות את הצלחתם שזה תלוי בכחם ועצם חריצותם, ורב השתדלותם במסחרם, יומם ולילה לא ייעפו ולא ייגעו, לעבור ימים ונהרות ולרוץ ברגליהם למרחקים, שזה הוא הנותן להם כח לעשות חיל. ומפני זה אינם נותנים צדקה, כי נדמה להם שכחם ועצם ידם עשה להם את החיל על ידי שעבדו בידיהם ורגליהם. וזהו העבודה זרה שמשתחוים לאבק רגליהם, כי הרי האמת, שהכל הוא בהשגחה פרטית, וה' יתברך ברוך הוא נותן לו כח לעשות חיל. ואברהם חשב שהם ערביים, סוחרים, שהם תולים שעל ידי מרוצת רגליהם עד שמעלים אבק, הוא הגורם להם לצבור הון ועשר. ולכן אמר להם אברהם אבינו עליו השלום ורחצו רגליכם, שיעזבו ויסירו הדמיונות הכוזבות מאתם.

♦ לְרַעַת הַיִּשְׁכָּם אֱהָבִים אֶת ה' ♦

אברהם²⁰ אבינו נטע אילן ובה היה בודק את האורחים, והיה יודע מי הוא דבוק בה', ומי דבוק בעבודה זרה, כי מי שהיה דבוק בה' היה האילן פורש ענפיו ומכסה על ראשו, ועושה עליו צל נאה, ומי שהיה דבוק בעבודה זרה, היו ענפי האילן מסתלקים מעליו, והענפים היו עולים למעלה, אז ידע אברהם שזה עובד ע"ז והיה מזהירו ולא הרפה ממנו עד שנתאחד באמונת הקב"ה.

♦ מִי יִתֵּן מְהֵרָה מִטְּמֵא ♦

כמו כן מי שהיה טהור היה האילן מקבלו, ומי שהיה טמא לא היה מקבלו, אז ידע אברהם, והיה מטהר אותו במים. מעיין מים היה תחת אותו האילן, ומי שהיה צריך טבילה, מיד היו המים עולים אליו, והאילן סילק ענפיו, אז ידע אברהם שהוא טמא וצריך לטבול מיד, ואם האיש היה טמא טומאה חמורה היו המים מתייבשים, ידע אברהם שצריך להמתין שבעה ימים, ואח"כ יטבול.

19. דברי יחזקאל

20. זהר ק"ב ע"ב

21. פרקי דרבי אליעזר פרק לה, חסד לאברהם עין משפט נהר נ"א.

22. פרק י"ג פסוק י"ח

שְׁלֹיִים. ובזכות וַיִּקַּח חֲמֵאָה וְקָלֵב, שלקח בעצמו, זכו לאכילת המן ארבעים שנה במדבר מה' שנאמר; הַנְּנִי מִמְטִיר לְכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם. ובזכות והוא עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ, זכו בני ישראל ונאמר למשה; הַנְּנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם עַל הַצּוּר וְגו', ובזכות מצוות הליווי; וְאַבְרָהָם הֵלֵךְ עִמָּם לְשִׁלָּחָם, זכו לעמוד אש וענו; וה' הֵלֵךְ לְפָנֵיהֶם יוֹמָם וְגו'. אבל מה שאמר אברהם, ונעשה על ידי שליח, גם בני ישראל קבלו על ידי שליח, אברהם אמר; יִקַּח נָא מֵעֵט מַיִם, נאמר למשה; וְהִפִּיטָ בְצוּר וַיִּצְאֻ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם.

בני ישראל זכו שניתן להם הבאר במדבר ארבעים שנה בזכות אברהם, והבאר התגלגלה והלכה עם ישראל בכל מקום שהלכו, וכשקרה במדבר שישראל חטאו ועשו עבירות, התעכבה הבאר מים, ולא נתן מימיו עד שהתלמידי חכמים בקשו והתפללו, ואמרו; עֲלֵי בְּאֵר בזכות אברהם יצחק ויעקב, עד שקבל ה' תפלתם ועלתה הבאר.

♦ וְהִצַּחַק שָׂרָה בְּקַרְבָּהָ ♦

אברהם אבינו היה עומד ומשמש את האורחים והכיר בהם שהם לא אנשים פשוטים, אמנם הוא ראה שהם אוכלים, ואמרו ²⁸חז"ל; כל האומר לא אכלו מלאכי השרת עם אברהם אבינו עליו השלום, לא אמר כלום, אלא בצדקתו של אותו צדיק ובשכר טורח שטרח בשבילם, פתח להם הקב"ה את פיהם ואכלו, ולכך נאמר והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו. ²⁹בכל זאת אברהם ראה והכיר בהם, וכששמע את הבשורה שלשנה הבאה יולד לו בן האמין ושמה, אבל שרה אמנו היתה באהל ולא ראתה אותם, והנה שומעת שהם מבשרים כאלו דברים פלאיים, ³⁰עבר וחלף על מחשבתה איזה מחשבה לא טובה, של צחוק, כמו עוף הפורח ברגע אחד, ומיד דחתה ורחקה את המחשבה הזאת ולא רצתה בה חלילה. אך אף על פי כן לא טוב הדבר הזה. אמנם מחשבה קלה כזאת גם האדם עצמו לא מרגיש בזה בלא התבוננות

שרה לחם רב, שיהיה להם גם צדה לדרך, ולכן אפתה ²³תשע סאין; שלש סאה קמח לפת, ושלש סולת למאכל שעושים בקדרה, ושלש לעוגות של מיני מתיקה [שיעור שעושים הפרשת חלה הוא נקרא "עשרון" ושלש סאה הוא כשיעור עשר פעמים של הפרשת חלה]. והנה שרה אמנו שמעה, שאברהם אומר לה לקחת קמח, אמרה שרה אני אקח סלת שזה יותר נקי ומשובח.

♦ עֵינִיה צָרָה בְּאוֹרְחִים ♦

אומרים ²⁴חכמינו, שמכאן אנו רואים שהאשה עיניה צרה באורחים יותר מן האיש, ²⁵ואף ששרה אמנו בוודאי כיוונה לטובת האורחים להאכילם יפה שיהיה טעים וטוב, בכל זאת המוסיף גורע, כי דרך העולם שאם מכינים לאורח באופן מוגזם יותר מהכוחות, אזי אחר כך מתרשל מלהכניס שוב אורחים מחמת שצריך להרבות, ולכן עיקר חביבות מצות הכנסת אורחים מי שרוצה לקיימה, לקרא לאורח ולתת לו, כמו מה שהכין לעצמו, ובוודאי האורח הוא לא בהמה ושור, שיצטרך לאכול עד אין שיעור.

♦ מַדָּה כְּנֹגֵד מַדָּה ♦

אברהם אבינו היה עומד ומשמש לאורחים, ואף שהיה חולה וסבל ייסורים קשים, והגם שהיה לאברהם מספיק עבדים ועובדים, אף על פי כן הטריח אברהם אבינו את עצמו, כל כך היתה המצוה חביבה עליו.

ועל הכל קיבל שכר מדה כנגד מדה, ולכן ²⁶כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו, עשה גם הקב"ה לבניו בעצמו, וכל מה שעשה אברהם ע"י שליח עשה הקב"ה לבניו ע"י שליח, ובכך, בזכות; וְאֶל הַבְּקָר רָץ אַבְרָהָם שֶׁהֵבִיא בְּעַצְמוֹ אֶת הַבֶּשֶׂר. זכו בני ישראל לאכול בשר השלו, מאת ה', כנאמר; וְרוּחַ נְסֵעַ מֵאֵת ה' וַיִּגְזַ

23. רבה מ"ח י"ב

24. ב"מ פ"ז

25. ע"פ האהבת שלום ובאר מיים חיים, ועיין רש"י על במדבר פרק כט פסוק לו בשם מדרש רבי תנחומא למדה תורה דרך ארץ שמי שיש לו אכסנאי יום ראשון מאכילו פטומות למחר מאכילו דגים למחר מאכילו כטניות למחר מאכילו ירק פוחת והולך כפרי החג ע"כ, משמע שכך צריך להיות הסדר, וביאר ר' ישראל סלאנטער ביאור נפלא שכשמגיע אורח לאחד ביום ראשון הוא עושה לו ברוך הבא גדול ומאכילו דברים יקרים לכבוד האורח כי האורח עדיין אינו רגיל בבית הבעל הבית אבל כל יום יום שהולך אדרבה הוא נעשה חלק מהבית ויודע כבר הסדר וכיון שהוא כבר חלק מהבית כמעט חלק מהמשפחה אין נותנים לו דברים מיוחדים אלא מתמעט והולך כל יום עד שנותנים לו כשאר בני הבית וזה סימן ליותר התקרבות והתקשרות וכך הוא אצל פרי החג שכל יום יום מתמעטים והולכים כיון שאנו יותר בהתקרבות ובהתקשרות להרבונו של עולם (בצל הקודש עמוד קצ"ו)

26. ב"מ פ"ו

27. צאניה וראינה

28. תנא דבי אליהו רבה פרק יב

29. רמב"ן

30. נעם אלימלך

"זהב". כסף היו מוציאים ממנה, אבנים טובות היו מוציאים ממנה, לחם היו מוציאים ממנה, אלא שרשעים היו ולא בטחו בצל יוצרם אלא על רוב עשרם, כי העושר דוחה את בעליו מיראת שמים, אנשי סדום לא חסו על כבוד קונם, לתת אוכל לאורח ולגר, ואף למכור בכסף לא רצו, וחתכו את כל האילנות ממקום גדול פירותיהם ולמעלה, והניחו רק גזעם בארץ, כדי שלא ימצאו האורחים מקום ליזון בפירות אילן של הפקר, ושלא יהיו מסורין אפילו לעוף השמים. והיו שותלים אילנות עושי פירות בגנות ופרדסים מסובבים בגדר, כדי שיהיה להם לעצמם, והיו נשמרים שלא ישלחו בהם יד.

♦ חוקי סדום ♦

אמרו חז"ל³³ ארבעה דיינים היו בסדום; שקראי, שקוראי, זיפאי, ומצלי דינא, כולם שמוותיהם מעידים עליהם שהם שקרנים זיפנים ורמאים, וכך חקקו את חוקיהם; מי שהלך וקצץ אוזן של חמור חבירו, במקום להענישו שיצטרך לשלם, אמרו לבעל החמור, תנהו לו, עד שתצמח אזנו... מי שפצעו חבירו, אמרו לו, תן לו שכרו שהקיז לך דם... מי שעבר בגשר נותן ארבעה זהובים, ומי שלא השתמש בגשר, אלא עבר במים נותן שמנה זוזים... פעם אחת נזדמן לשם כובס אחד אמרו לו תן ארבעה זוזים, על שעברת בגשר, אמר להם; אני עברתי במים, אמרו לו אם כן תן שמנה, וכיון שלא רצה לתת פצעו אותו, בא לפני הדיינים להתלונן, אמרו לו תן שכר שהקיזו לך דם, ושמונה זהובים שעברת במים...

♦ אליעזר בסדום ♦

אליעזר עבד אברהם נזדמן שם, פצעוהו, ובא לפני הדיין, אמר לו הדיין תן לו שכרו שהקיז לך דם לרפואה, לקח אליעזר אבן גדולה, וזרק על הדיין ועשה לו חור בראשו וזב דם רב ממנו, ואמר להדיין תשלם לי בעד הקזת הדם שעשיתי לך ואז יהיה לי לשלם בעד המכה שלי.

פעם היתה שם חתונה הלך אליעזר על החתונה להיות אורח בלתי קרוא, והתיישב בסוף השלחן שאל אותו חבירו היושב על ידו, מאיזה צד אתה, של החתן או הכלה, ומי קרא לך שתבוא לסעודה, אמר לו אליעזר,

ולא ידע מזה כלל ויחשוב שלא עלתה על מחשבתו מחשבה הזאת, ובשביל זה חשבה שרה שאין זה חטא כלל, ולכן כשאברהם הוכיחה היתה מתנצלת לאמר שלא צחקה. כי להיפך הרי היתה יראה ממוחשבה זאת, אבל אברהם אמר לה. לא כי צחקת, כי גם זה נחשב לצחוק שגם זה לא טוב לצדיק שיעבור על מחשבתו ויפרח איזה מחשבה לא טובה, רק צריך להזדכך ולטהר את המחשבה בזיכוך גדול וטהור בלי שום סיג.

♦ מעשה סדום ♦

♦ הַמִּכָּסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אָנִי עֹשֶׂה ♦

ה' יתברך אמר; ³¹דבר גדול אני עתיד לעשות, וכי אני מגיד לאברהם אוהבי? ואכן, כשנגלה הקב"ה ושלשה מלאכים על אברהם אבינו, התחיל מבשר אותו על לידת יצחק, ואח"כ הגיד לו את מעשה סדום, שהם רשעים, ושולח את שליחיו להפכה, ולמה אמר לו שניהם יחד, כי מדרך העולם שכל מי שרוצה לדבר עם חברו דבר שהוא לא כל כך טוב, ובפרט דבר שהוא בשבילו גנאי, מתחיל קודם בדבר טוב.

כששמע אברהם על הגזירה שנגזרה על סדום, התחיל אברהם לבקש ולהתחנן לפניו: רבון העולמים, וכי פְּמוֹת רשע כן מות צדיק הרי יתכן שיש שם צדיקים, אמר לו הקב"ה: אברהם, בזכות צדיק אסלח לסדום, אם אמצא בסדום חמשים צדיקים אסלח לה על כל עונותיו. התחיל מבקש ומתחנן לפניו עד שבא לעשרה.

♦ תולדות העיר סדום - גֵּאוֹן שִׁבְעַת לְחָם ♦

עיר³² קטנה היתה ושמה סדום, אנשי סדום היו עשירי העולם, הארץ שהיו יושבים עליה היתה טובה ושמנה, כל מה שצריך בעולם היה יוצא ממנה! זהב היו מוציאים ממנו, בשעה שהיה אדם יוצא ומבקש לקנות ירק, היה אומר לעבדו, צא וקנה לי ירק באיסר (מין מטבע), היה הולך לקנות לו ירק, וכשהבעה"ב היה משכשכו במים לנקותו, היה מוצא במעט עפר שבירק

31. פרקי דרבי אליעזר פרק כה, ובפ"י הרד"ל. ויקרא רבה פ"ד ה', ספורנו, רמב"ן, ספר הישר.

32. פ"י זקוקין דנורא על תנדבא"ר פ"ט אות י'. וההמשך מפרקי דר"א שם

33. סנהדרין קט:

♦ פְּלוּטִית בַּת לוּט ♦

בְּתוֹ שֶׁל לוּט הָיָה שְׁמָה פְּלוּטִית, וְנִקְרָאָה כֵךְ כִּי נִוְלְדָה לְלוּט, כִּשְׁפִלְטוֹ וְהִצִּילוּ ה' מִיַּדִּי אֲמַרְפֵּל וְחִבְרִיו ע"י אֲבֵרָה, וְהִיְתָה בַת עֶשְׂרִים וּשְׁשׁ, וְנִשְׂוָאָה לְאֶחָד מִגְּדוּלֵי סְדוּם, וְרָאֵתָה עֵנִי אֶחָד מִדּוֹכְדֵךְ בְּרַחֲבֵי הָעֵיר, שֶׁלֹּא הָיָה אִישׁ מֵאֲסָפוֹ הַבֵּיתָה, וְהָיָה מוֹכֵרֵךְ לְלוֹן בְּרַחֲבֵי, וְעִגְמָה נִפְשָׁה עֲלָיו, וּמִפְנֵי גֹדֵל עִגְמַת נִפְשָׁה עַל הָעֵנִי סִיכְנָה בְּעִצְמָה לְעִבּוֹר עַל גְּזִירַת אֲנָשֵׁי הָעֵיר, מַה עִשְׂתָּה? בְּכֹל יוֹם כִּשְׁהִיְתָה יוֹצֵאת לְשֹׂאֵב מַיִם, הִיְתָה נוֹתֵנַת בְּכַד שֶׁלֹּה מִכֹּל מִזּוֹן בֵּיתָה, וּבְבוֹאָה אֶל מְקוֹם הָעֵנִי וְתוֹצִיא אֶת הַלֶּחֶם מִכְדָּה וְתִתֵּן לְעֵנִי וְאֶכֶל, כִּכָּה עִשְׂתָּה לוֹ יָמִים רַבִּים, וְיִתְמָהוּ כָל אֲנָשֵׁי סְדוּם וְעַמּוּרָה עַל הָאִישׁ הַהוּא, מִדּוֹעַ וְאִיךְ הוּא חֵי בְרַעֲב יָמִים רַבִּים, וְיֹאמֵר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ אֵין זֶה יִכּוֹל לְהִיּוֹת שֶׁהוּא חֵי כֵךְ, וּמוֹכֵרֵךְ כִּי אוֹכֵל הוּא, כִּי לֹא יוֹכֵל הָאָדָם לְחַיּוֹת מִן הָרַעֲב יָמִים רַבִּים כִּאֲשֶׁר חֵי זֶה וּפְנִי לֹא סְרוּ, וְיִתְחַבְּאוּ שֶׁלֹּשָׁה אֲנָשִׁים בְּמְקוֹם מוֹשֵׁב הָעֵנִי הַהוּא בְּסִתְרֵךְ, לְדַעַת מִי יָבִיא הַלֶּחֶם לְאִישׁ הַהוּא לְאֶכֶל, וְתִצֵּא פְּלוּטִית בַּת לוּט כְּדֹרְכָה לְשֹׂאֵב מַיִם וְתִתֵּן אֶת הַלֶּחֶם בְּכַד הַמַּיִם וְתִלַּךְ לְשֹׂאֵב מַיִם, וְתִטֵּ אֶל מְקוֹם הָאִישׁ הָעֵנִי וְתוֹצִיא אֶת הַלֶּחֶם מִכְדָּה וְתִתֵּן לְעֵנִי וְיֹאכֵל, וְיִרְאוּ שְׁלֹשַׁת הָאֲנָשִׁים אֶת הַדָּבָר וְיִצְאוּ מִן הַמְּקוֹם אֲשֶׁר הִתְחַבְּאוּ שְׁמָה, וְיִתְפָּשׂוּ אֶת פְּלוּטִית וְאֶת הַלֶּחֶם בְּיַד הָעֵנִי הַהוּא, וְיִקְחוּ אֶת פְּלוּטִית וְיָבִיאוּ אוֹתָהּ לְפָנָי שׁוֹפְטִיהֶם, וְיֹאמְרוּ כִּזְאֵת וְכִזְאֵת עִשְׂתָּה, וְהִיא אֲשֶׁר כִּלְכְּלָה אֶת הָאִישׁ הַהוּא בְּלֶחֶם, עַל כֵּן לֹא מַת יָמִים רַבִּים, עֵתָה דַּבְּרוּ לָנוּ מַה מִּשְׁפָּט הָאִשָּׁה הַזֹּאת עַל אֲשֶׁר עָבְרָה אֶת דְּתִינוּ !

♦ זַעֲקַת רִיבָה אַחַת הוֹפְכַת עֵיר שְׁלֹמָה ♦

וְיִתְקַבְּצוּ כָל אֲנָשֵׁי סְדוּם וְעַמּוּרָה וְיִבְעִירוּ אֶשׁ בְּרַחֲבֵי הָעֵיר וְיָבִיאוּ אֶת הָאִשָּׁה וְיִשְׁלִיכוּהָ בְּאֶשׁ, וְכִשְׁהִשְׁלִיכוּהָ אָמְרָה: רַבּוֹן כָּל הָעוֹלָמִים עָשָׂה מִשְׁפָּטִי וְדִינִי מֵאֲנָשֵׁי סְדוּם! וְעֵלְתָה צַעֲקָתָה לְפָנָי כִּסָּא הַכְּבוֹד, בְּאוֹתָהּ שַׁעָה אָמַר הַקַּב"ה אֲרָדָה נָא וְאֵרָאָה, אִם כִּצַּעֲקַת הַנְּעִרָה הַזֹּאת עָשׂוּ אֲנָשֵׁי סְדוּם, וְעוֹמְדִים בְּמִרְדָּם אַעֲשֶׂה אוֹתָם כְּלָה, אֶהְפֹּךְ יְסוּדוֹתֶיהָ לְמַעֲלָה וּפְנִיָה לְמַטָּה, וְאִם רוֹצִים לְשׁוֹב בְּתִשׁוּבָה הֲרִי הֵם זְכָאִים לְפָנָי וְאֶכְפֹּר לָהֶם.

לוּט שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ עִם אֲבֵרָה אֲבִינוּ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם, לְמַד מִדְּרָכָיו וּמִמַּעֲשָׂיו הַטּוֹבִים, וּמָה עָשָׂה אֲבֵרָה אֲבִינוּ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם? בְּנָה בֵּיתוֹ נֶגֶד חֶרֶן וְכָל מִי שֶׁהוּא נִכְנָס וְיִצֵּא לְחֶרֶן, הִיָּה מִקְבְּלוֹ וְנוֹתֵן לוֹ מֵאֲכָלוֹ וּמִשְׁקָהוּ, וְאֹמֵר לוֹ:

הֲלֹא אַתָּה הַזְּמַנְתָּ אוֹתִי לְחַתּוּנָה! כִּשְׁשָׁמַע הָאִישׁ דְּבָרֵי אֱלִיעֶזֶר, עָבַר רַעַד בְּגוֹפוֹ עַל הָעֵלִילָה שֶׁמַּעֲלִילִים עֲלָיו, וְהָרִי יָדַע שֶׁעֲלוּלִים לְהִעֲנִישׁוּ לְקַחַת מִמֶּנּוּ אֶת מַלְבוּשָׁיו, עַל שֶׁהִעִיז לְהַזְמִין אוֹרָחָה, לְכֵן מִיָּד לָלֵא שֶׁהָיִיתָ עֵזֵב אֶת הָאוֹלָם, וְרַץ מְהֵרָה הַחוּצָה מְרֹוב פֶּחַד, שֶׁלֹּא יִשְׁמַעוּ שֶׁהוּא הַזְּמִין אֶת אֱלִיעֶזֶר.

הַתִּישֵׁב אֱלִיעֶזֶר שׁוֹב פַּעַם אֲצֵל אִיזָה אִישׁ אַחֵר וְהָאִישׁ הַזֶּה גַּם כֵּן שָׁאַל אֶת אֱלִיעֶזֶר מִי הַזְּמִין אוֹתְךָ עַל הַחַתּוּנָה הַזֹּאת, וְאֱלִיעֶזֶר עֲנָה גַּם לוֹ אוֹתָהּ הַתְּשׁוּבָה, הֲלֹא אַתָּה הַזְּמַנְתָּ אוֹתִי לְחַתּוּנָה! גַּם הָאִישׁ הַזֶּה בָּרַח וְהִלֵּךְ לוֹ, כִּי פֶחַד שִׁיחִיבּוֹ אוֹתוֹ לְשַׁלֵּם בְּעַד סְעוּדַת הַחַתּוּנָה, יַעַן שֶׁהוּא מִזְּמִין אוֹרְחִים, וְכֵךְ עָשָׂה אֱלִיעֶזֶר לְכָל הָאוֹרְחִים שִׁישְׁבוּ עַל יַד הַשְּׁלַחָן הַזֶּה, עַד שֶׁכּוֹלֵם בְּרַחוּ, אֲזַי הַתִּישֵׁב אֱלִיעֶזֶר עַל יַד הַשְּׁלַחָן אֶחָד הַתְּחִיל אֱלִיעֶזֶר לְאֶכֶל וְאֶכֶל כִּמְעַט אֶת כָּל הַסְּעוּדָה.

בְּעֵיר סְדוּם הָיָה לָהֶם מִטָּה מִיּוֹחַדָּת, שֶׁקִּרְאוּ לָזֶה מִטַּת סְדוּם, שֶׁכָּל אוֹרַח שְׁבָא אֲצֵלֵם הִשְׁכִּיבוּהוּ עֲלֶיהָ לְבִדִּיקַת גּוֹבָה, וְהָיָה, אִם הָאוֹרַח הָיָה יוֹתֵר אַרוּךְ מֵהַמִּטָּה, קִצְצוּ לוֹ חֶלֶק מֵהַרְגָלִים, וְאִם הָיָה קָצֵר מֵהַמִּטָּה, מִתְּחוּ אוֹתוֹ וְהָאֵרִיכוּ אֶת הָאוֹרַח, עַד שִׁיְהִיָּה יִשָּׁר עִם הַמִּטָּה, גַּם כִּשְׁאֱלִיעֶזֶר הִגִּיעַ לְעֵיר אָמְרוּ לוֹ שִׁינּוּחַ עַל הַמִּטָּה, אָמַר לָהֶם אֱלִיעֶזֶר: מַיּוֹם שֶׁנִּפְטְרָה שְׂרָה גְּבֵרְתִי, נִדְרַתִּי נִדְרָה שֶׁלֹּא לִישֵׁן בְּמִטָּה.

♦ וְשִׁלּוֹת הַשְּׁקֵט הָיָה לָהּ וְלִבְנוֹתֶיהָ ♦

הִקִּימוּ עֲלֵיהֶם שׁוֹפְטִים שׁוֹפְטֵי שֶׁקֶר, וְכָל אוֹרַח וְגַר שֶׁהָיוּ נִכְנָסִים לְסְדוּם הָיוּ עוֹשִׂקִים בְּדִינֵם הַמְּעֻנָּת, וְלוֹקְחִים מִמֶּנּוּ הַמַּעוֹת וּמוֹצִיאִין אוֹתָם עְרוּמִים. וְהָיוּ אֲנָשֵׁי סְדוּם יוֹשְׁבִים בְּטַח, שֶׁאֵנָן וְשִׁלּוּהָ, בְּלִי פֶחַד מִלְחָמָה מִכָּל סְבִיבוֹתָם, וְהָיוּ שְׁבַעִים בְּכָל תְּבוּאוֹת הָאָרֶץ, וְלֹא הִחְזִיקוּ יָדָם בְּפַת לֶחֶם לְעֵנִי וּלְאֲבִיוֹן.

♦ וַיֵּד עֵנִי וְאֲבִיוֹן לֹא הִחְזִיקָה ♦

הַכְּרִיזוּ בְּסְדוּם וְאָמְרוּ: כָּל מִי שֶׁהוּא מִחְזִיק יָדוֹ בְּפַת לֶחֶם לְעֵנִי וְאֲבִיוֹן יִשְׂרָף בְּאֶשׁ! וְכִשְׁבָּא אֲצֵלֵם אוֹרַח עֵנִי שֶׁמִּקְבֵץ נִדְבוֹת לֹא רָצָה אֶף אֶחָד לְתַת לוֹ לֶחֶם, אֲבָל מִטְּבַע הֵם כֵּן נִתְּנוּ לוֹ, רַק שֶׁכָּל אֶחָד כָּתַב אֶת שְׁמוֹ עַל הַמִּטְּבַע שֶׁנָּתַן לוֹ, וְהָיִיתָ שֶׁלֹּא רָצוּ לְתַת לוֹ לֶחֶם, קָרָה שַׁעַל פִּי רוֹב מַת הָעֵנִי מְרַעֵב, וְכִשְׁמַת הָעֵנִי בָּאוּ כָּל אֵלֶּה שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ מִטְּבַע, וְלִקְחוּ אֶת שִׁלּוּהָם.

♦ **מסירות נפש** ♦

כל יהודי באשר הוא, באיזה מצב שהוא רק נמצא, גם כשחלילה התדרדר ונפל במצבו הרוחני לעמקי תהום, כבר לא ניכר עליו מבחוץ סימני יהדות, בכל זאת כאשר נעמד לניסיון, ונותנים לו שתי אפשרויות, אם חלילה להשתמד, להשתחוות לעבודה זרה, לכפור באלקים חיים, או לחילופין להיהרג על קידוש ה', הרי אז נדלק הניצוץ היהודי, והופך ללהב אש וצועק בקול רעש גדול; שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד, ומשליך עצמו לכבשן האש, ואינו בוחר חלילה באפשרות אחרת, אבל מניין מגיעים ליהודי כוחות נפש אלו, הרי הוא לא זיכך את גופו כל כך שיוכל להגיע לכזה דרגא נעלית, אין זה אלא שכל יהודי יש לו ירושה מאבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב שמסרו את נפשם לה' יתברך בכל כוחם, והיו מוכנים למסירות נפש גם על דבר שלא היו מחויבים, וזה אחת הדוגמאות שיש לנו זה עקידת יצחק שגם אברהם וגם יצחק היו מוכנים להכל עבור ה' אפילו שה' לא חייב אותם רק ביקש קח נא, לא חיוב ובכל זאת כל שאיפתם היתה למלא את רצון ה' בשלימות, וזה מה שהורישו לנו, שכאשר היהודי מרגיש מצב שחלילה עומד להתנתק מה' הרי הוא מוכן למסור את נפשו, אבל העבודה שלנו היא לזכך את עצמנו שגם עד כל דבר אף שנראה בעינינו דבר קטן, בכל זאת כשיודע שהדבר הזה הוא נגד רצון ה', הרי בזה הוא מתנתק מה' ויבטל את רצונו מפני רצון ה' יתברך, ולכן נשנן ונלמד את מעשה האבות שזה יהיה סימן טוב לבנים.

♦ **פרשת העקידה** ♦

וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אַחַר אוֹתוֹ סִפּוּר, אִיזָה סִפּוּר? יִשְׁמַעֲאֵל הִגִּיעַ לֵילָה אֶחָד מִמְדַּבְּרֵי פֶאֶרֶן לְרֵאוֹת אֶת אַבְרָהָם, וְכִשְׁפָּגַשׁ אֶת אַחִיו הַקָּטָן יִצְחָק, הִתְגַּאֵה עָלָיו, וְהִתְחִיל לְרִיב וְלִהְתַּוֹכַח, וְכַךְ אָמַר; אֲנִי יוֹתֵר צָדִיק מִמֶּךָ, שֶׁהָרִי עָשׂוֹ לִי בְרִית מִיֵּלָה כְּשֶׁהֵיִיתִי בֶן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה, וְהֵיִיתִי יוֹכֵל לְמַנּוּעַ שְׂלֵא יְמוּלוּ אוֹתִי, וּבְכָל זֹאת עֲמַדְתִּי בְּנִסְיוֹן וְעִשִׂיתִי בְרִית מִיֵּלָה, אֲבָל אֶתָּה לֹא עֲמַדְתָּ בְּנִסְיוֹן הַמִּיֵּלָה, שֶׁהָרִי לָךְ עָשׂוֹ בְרִית מִיֵּלָה כְּשֶׁהֵיִיתִי תִינוּק

אחד הוא האלקים בעולם! ולכן כשבא לוט לסדום כך היה עושה, וכיון שהכריזו אנשי סדום ואמרו: כל מי שהוא מחזיק ידו בפת לחם לעני ולאביון ישרף באש! היה מתירא מאנשי העיר מלעשות ביום, ועשה חסדיו בהיחבא בלילה.

♦ **ולוֹט יָשָׁב בְּשַׁעַר סְדוֹם** ♦

לוט ישב בשער סדום, ולמה היה יושב בשער סדום שאותו היום מנוהו עליהם לשופט, והנה ראה שני מלאכים מהלכים ברחוב העיר והיה סבור שהם אורחי הארץ, רץ לקראתם בערב, ואמר להם בואו ולינו בתוך ביתי, ואכלו ושתו ולכו לדרככם לשלום, ולא קבלו האנשים עליהם כדי לזכותו עד שיטרח להכניסם, והפציר בהם מאד, והחזיק בידם שלא ברצונם והכניס אותם לתוך ביתו.

ראה אותם אחד מאנשי העיר ורץ והגיד לכל אנשי העיר, ונקבצו כולם כמנהגם ויקראו אל לוט ויאמרו לו: איפה האנשים אשר באו אליך? הוציאם אלינו ונייסרם בייסורים ועונשים. אבל לוט מסר נפשו על האורחים, יצא אליהם והדלת סגר אחריו ודבר אתם יפה שלא להרע לאורחים, ולא קבלו עליהם אנשי העיר, ואמרו: האחד בא לגור ונעשה דיין, עכשיו נרע לך יותר מהאורחים, ויבקשו ממנו שיפתח הדלת, וכשלא רצה נגשו לשבור את הדלת. מה עשו להם המלאכים? שלחו ידם והביאו את לוט הביתה ואת הדלת סגרו, ואת האנשים שהיו פתח הבית הכו אותם בעורון מקטן ועד גדול, והרשעים האלה אף שהיו מוכים בסנורים טרחו למצוא הפתח כדי לשבור הדלת עד שנלאו. והיה לוט מליץ עליהם טובות, כל הלילה, ורצה ללמד עליהם סגוריא, אבל גזר דינם כבר נחתם.

³⁴חמישים ושתים שנה, היה הקב"ה מעיד באנשי סדום שיחזרו בתשובה, והיה מזעזע עליהם את ההרים לעוררם, וכיון שלא חזרו בהם, נחתם גזר דינם. ובכך כשעלה עמוד השחר החזיקו המלאכים בידו וביד אשתו וביד שתי בנותיו והוציאו אותם מחוץ לעיר. ואמר להם: אל תביטו לאחוריהם שהרי ירדה שכינתו של הקב"ה להמטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש, אשתו של לוט שנקראה עירית, נכמרו רחמה על בנותיה הנשואות שנשארו בסדום, והביטה לאחוריה לראות אם הולכות אחריה אם לא, וראתה אחוריה השכינה ונעשית נציב מלח. והרואה ³⁵אשתו של לוט מברך שתים, עליה אומר: בא"י אמ"ה דיין האמת, ועל לוט אומר בא"י אמ"ה זוכר

34. תנחומא וירא י'

35. שו"ע אורח חיים סימן ריח

לכל מה שתצווה עלי! אבל ה' יתברך מגדיל את הנסיון,³⁷ לא מְצַנֶּה, לא נותן פקודה, רק מבקש, ואומר; אברהם, אתה לא חייב, ואם לא תרצה לא יהיה לך בזה עבירה, ובוודאי שלא יגיע לך עונש, וַיֹּאמֶר, הקב"ה אומר לו באמירה רכה, קח נָא, אכן הבטחתי לך בן, שיעמיד לך זרע, וגם נתתי לך את הבן, וכבר גדלת אותו, וכבר ראוי להתחתן, ולהוליד בנים, אבל אני מבקש כעת: תמחל לי על כל ההבטחה שהבטחתי, ותעקוד אֶת בְּנֶךָ ותעלה אותו לעולה! אברהם רוצה לקיים את המצוה בשלמות, ולכן שואל ומברר, כי לא היה ברור אצלו, האם כוונת ה' ליצחק שהבטיח לו ממנו זרע, או אולי לישמעאל, שגם בו הובטח שיוליד שנים עשר נשיאים, ולכן שאל; ריבונו של עולם, שני בנים יש לי, איזה מהם אקח, והקב"ה עונה, את יחידך! שוב אברהם מסתפק, הרי שניהם יחידים, ולכן פונה שוב לה' ושואל; ריבונו של עולם זה יחיד לאמו וזה יחיד לאמו, ענה הקב"ה אשר אהבת, והנה כעת היה לו להבין שהכוונה ליצחק, שהרי את ישמעאל היה שונא שיצא לתרבות רעה, אבל בכל זאת,³⁸ הרי מדובר כאן בדיני נפשות, וכיון שלישמעאל יש לו גם קצת משהו אהבה, אין להחליט לבד באומדן דעת למי הכוונה, ולכן פנה שוב לה' ושאל, הרי את שניהם אני אוהב, ובכן למי כוונתך, כעת ענה ה' ואמר לו מפורש; "את יצחק" וכל כך למה, כדי שלא יתבהל ותטרף דעתו עליו, שפתאום מתבקש לשחוט את בנו האהוב עליו ביותר, וזה גם מגדיל את הנסיון, שמתגבר על רצונותיו, ועושה זאת ביישוב הדעת, ולא מתוך בלבול, וחוסר התבוננות.

♦ וְלֵךְ לְךָ אֶל אֶרֶץ הַמִּצְרַיִם ♦

אחר שכבר ברור לאברהם למי הכוונה, לבן האהוב שכל כך ייחל, לבן שכל כך הרבה בתפילה עבורו, שכל כך קיווה שממנו יולד לו דורות לתפארת, ממנו ייבנה עם ה' ויקדשו את שמו בעולם, כעת ה' ממשיך ואומר; וְלֵךְ לְךָ³⁹ למקום שאין שם איש, רק אתה בעצמך, כדי שלא יתרבו מניעות, "אֶל אֶרֶץ הַמִּצְרַיִם" לך למקום ששם יעבדו את ה' ביראה, ועל שם המורא נקראת מוריה, ואמנם המקום הוא הר הבית, אבל אברהם לא הכיר עדיין את ההר, רק הכיר את האזור, ולכן אמר לו "אֶל אֶרֶץ הַמִּצְרַיִם" שזה בגימטריה "בירושלים", שיש שם הרבה הרים, וכשיגיע לשם, כבר יראה לו את ההר המיוחד, שעל שמו נקרא כך, וְהֶעֱלֵהוּ שָׁם לְעֹלָה, תעלה

בן שמונה ימים, ומה זכות יש לך בזה, הרי לא היית יכול למנוע, ולא עמדת בנסיון הזה, ויתכן מאוד שאילו היה בך כח לא היית מסכים שימולו אותך, ובכן³⁶ אינך ראוי לירש את אבינו אברהם, אלא כל הירושה שייכת לי, אני הבכור, אני הצדיק. ענה לו יצחק ואמר; אה - כל הכבוד, כל היראת שמים שלך מסתכמת באבר אחד, שהסכמת למול את עצמך, ובזה בלבד אתה כבר מתגאה ומתפאר, וכבר מגיע לך עבור זה כל העולם, ואף אחד כבר לא חשוב בעיניך, ומה עוד... אומר לך את האמת, אני כבר בן שלוששים ושש שנה, ואילו היה הקב"ה אומר לי שאזבח עצמי כולי לפניו, הייתי עושה זאת בשמחה, לא עבור ירושה, ולא עבור שום שכר, ואין זה נחשב אצלי דבר גדול שחלילה אתפאר ואתגאה בכך, הרי כל כולי שייך לה'.

♦ וְהֵאֱלָקִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם ♦

אחר הדיבורים האלה רצה ה' להוציא מכח אל הפועל, את דבריו של יצחק, ובכן ניסה את אברהם, העמיד אותו בנסיון, והעלה אותו על נס, פירושו שהוציא את הרצון הטוב שהיה טמון בלב הצדיק, שלא יהיה רק בגדר רצון, אלא שכולם יראו את הפעולה ואת המעשה הטוב הנובע מלב הטהור, באותה הלילה נגלה עליו הקב"ה, פנה אל האבא הזקן, אברהם אבינו היה כבר בן מאה שלושים ושבע שנה, בכל שנותיו ציפה בכליון עיניים, מתי יגיע הזמן שאזכה ויהיה לי בן צדיק להעמיד ממנו דורות ישרים, וכל כך שמח כשזכה ונולד לו הבן המיוחד הזה שקרא שמו יצחק, כל כך שמח עם אשתו שרה, איזה סעודה עשה, קרא להרבה אנשים ועשה "משתה גדול", אבל אחר המשתה הרהר אברהם בלבו ואמר; שמחתי ושמחתי את הכל ולא הפרשתי להקב"ה לא פר אחד ולא איל אחד.

♦ וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי; אַבְרָהָם ♦

והנה דבר ה' אליו, וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי; אַבְרָהָם! ה' קורא לו בשמו, אברהם הצדיק מוכן ומזומן לכל ציווי בעולם, לא רק בדיבורים, לא רק רצון בלב אלא גם במעשים, ולא חלילה להתפאר, אלא למען שמו באהבה, מיד אברהם עונה ברגש של קדושה וענווה, וַיֹּאמֶר; הֲנִי, אני מוכן

36. תרגום יונתן, וסוכת דוד לבריית מילה(אחר פ' לך) אות מ"ג.

37. דרשות הר"ן דרוש השישי

38. נזר הקודש על מדרש רבה ל"ט י"ב

39. העמק דבר, שיר מעון, ועוד

את בנך על המזבח לעולה, על אחד הקרבים, אשר אמר אליה.

לאברהם אבינו היה כאן נסיון גדול מאוד, אמנם כבר עמד בהרבה ניסיונות, ואפילו מסר את נפשו והפיל עצמו לכבשן האש באור כשדים, אבל מה ההשוואה, הרי כל אחד מבין שיותר קל לו לאדם למסור את נפשו מאשר למסור את בנו, ואפילו מי שיתגבר למסור את בנו, עדיין זה לא מגיע עד כדי לקחת סכין ולשחוט את בנו יחידו בידיו, כמה כוחות נפש היה אברהם צריך בשביל להתגבר ולעמוד בזה, ואם נאמר שבשביל עצמו הוא מוכן לכל, מה יאמר לשרה אמנו, איך יחזור הביתה ללא יצחק שזה ממש בנה יחידה, כמה התפללה עד שזכתה לבן כזה, כמה דמעות שפכה על כך, כמה התגברה להכניס שפחתה לביתה, הכל רק כדי לזכות לבן האהוב, ומה יהיה עכשיו, ישמעאל בנה של שפחתה הגר ימשיך לחיות, ויצחק יישחט? ובפרט שהקב"ה בכלל לא חייב אותו, רק ביקש ולא יותר, ובאופן זה ובעוד אופנים, ניסה השטן למנוע מאברהם בכל היכולת מלעמוד בנסיון.

ויש להתבונן בזה יותר, שהרי כל אחד יודע מה שכלל ישראל בכל הדורות, כמה וכמה נפשות מסרו נפשם על קידוש השם, כמה קפצו לתוך האש כדי לא להשתחוות לעבודה זרה, כמה הפילו עצמם לים כדי לא לעבור על רצון ה', כמה פשטו את צווארם לחרב, כדי לא להכחיש את האמונה, מאין היה להם את הכח, מאין שאבו את אמיצות הלב, הכל מגיע מכוחו של אברהם אבינו, שעקד את יצחק בנו על גבי המזבח, ובזה הכניס את הכח של מסירות נפש בכל בני ישראל, ובשביל כך כל יהודי מוכן ומזומן למסור נפשו על קדושת ה' ולא להשתחוות לע"ז, הכל מגיע מכח אבותינו, ולכן הנסיון הזה של אברהם היה נסיון כולל של כל הדורות, שזה כולל כל הניסיונות שעתידים להיות.

♦ עד דלא ידע ♦

הנסיון לא היה רק בכיון הגשמי, גם בכיון הרוחני לא היה כל כך קל לאברהם, מי כבר מדבר שלא יהיה לו ממשיך, והרי הקב"ה הבטיחו שבנו יירשנו, והוא יפיץ את האמונה אחריו, וכעת הכל ילך לטמיון, לא יישאר ממנו זכר, אבל גם בחייו שכל כך נלחם בעבודה זרה, כמה הרבה לדבר, דרש בכל מקום, הסביר לאנשים שעבודה זרה הוא דבר מתועב, ואלה האנשים המקריבים את בניהם לעבודה זרה, זה דבר שפל ומתועב ביותר, כי אפילו לה' לא מקריבים אנשים, להקריב בן אדם פירושו

40. סבר נפתלי, פורים עמוד תתכ"ג

41. נתחומא פ' וירא, ובפ' חיי שרה ותקם בעוד לילה.

"רוצח", כך אמר לכולם, כך דרש בכל מקום, אין קרבן של אדם, לא הורגים אף אחד, מקריבים רק בעלי חיים, וכמובן לא לעבודה זרה רק לה', וכעת מה יאמרו כולם, אברהם השתגע? נעשית רוצח? ועוד את מי, את בנך יחידך? נפלת מהירח? ואולי עוד יקומו עליו ויהרגוהו כדינו של רוצח, ומה יהיה מזה, הרי זה יהיה חילול ה' נורא ואיום, "שומו שמים", ומה יהיה עם כל אלו שגייר אותם וחינכם לעבוד את ה', הרי חלילה כולם ישובו לעבודה זרה, וזה ממש לא היה קל לאברהם, ובעצם אברהם בעצמו לא הבין מה ה' רוצה, הרי יודע הוא סודות התורה, מבין הוא גם בענייני הקרבנות, וכמה שלמד והבין כל השנים אין כזה דבר אין כזה מושג להקריב אדם, זה סותר את כל מהלך חייו, ⁴⁰ זה היה אצלו ממש כמו שאומרים בפורים, "עד דלא ידע", לא מבין, לא מסתדר לו בראש, אבל אברהם משליך מדעתו את כל ההשגות, את כל ההבנות, את כל החכמה שיש לו, את כל העמל שעמל בחייו, את השם הטוב שיצא לו בעולם, הכל משליך לצד, אין לו לאברהם בעולם שום עידוד משום כיון, אפילו מי שיגיד עליו קדיש לא יישאר לו, רק דבר אחד שמחזיק אותו "אמונה" מאמין בה', ה' אומר להקריב את בנו, הוא עושה זאת בשמחה, ברצון שלם, לא משנה מה יהיה, לא משנה מה יגידו, לא משנה איזה הרגשה יהיה לו אחרי זה, רק דבר אחד מעניין אותו, "לעשות רצונך אלקי חפצתי" רק זה בלבד ושום חשבון אחר לא מעניין.

♦ וישכם אברהם בפקר ♦

אברהם ⁴¹ אבינו חשב בדעתו, איך לבצע את רצון ה', והתלבט בדעתו, מה אעשה, אם אגלה לשרה מה שה' אמר לי, מי יודע מה יהיה, אכן היא צדיקה, אבל מי יודע אם השטן לא יתגבר עלי דרכה, הרי אדם הראשון לא עמד בניסיון שלא לאכול מעץ הדעת בגלל אשתו, נשים דעתן קלה עליהן בדבר קטן, ובוודאי בדבר גדול כזה, ואם לא אגלה לה ואגנוב ממנה את יצחק בעת שלא תראה, היא חלילה תצא מדעתה, מה עשה, עוד באותו לילה אמר לשרה, תכיני לנו מאכל ומשתה ונאכל ונשמח, אמרה לו שרה מה היום מיומים? ומה טיבה של שמחה זו? אמר לה אברהם; זקנים כמותינו נולד לנו בן בזקנותם, כדאי לאכול ולשתות ולשמח, שרה אמנו עושה רצון בעלה, ותקם בעוד לילה, הלכה והכינה מאכל ומשתה, כשהיו בתוך המאכל אמר לה אברהם; את יודעת שרה, כשאני הייתי בן שלש שנים, כבר הכרתי את בוראי, והנער הזה יצחק כבר גדול, ולא נחנך עדיין

יש יצר הרע פנימי שנמצא בתוך ליבו ומחשבתו של האדם, והוא מפתהו מבפנים, ויש יצר חייוני שנמצא מחוץ לאדם ומפתהו מבחוץ, וכיון שלא הצליח בדרך הראשונה, ניסה את כוחו בדרך השנייה, ולכן⁴³ קדמו השטן בדרך, ונדמה לו כדמות זקן, ואמר לו לאברהם: לאן אתה הולך? אמר אברהם: להתפלל! אמר הזקן; ומי שהולך להתפלל, למה צריך אש ומאכלת [סכין] בידו, ועצים על החמור? אמר אברהם; אולי יקח לנו זמן יום או יומים, ונשחט ונאפה ונאכל! אמר הזקן; מה אתה חושב שאני לא יודע, אני הייתי שם ושמעתי כשאמר לך הקב"ה, קח את בנך וגו', כעת תגיד לי, זקן כמותך ילך ויאבד בן שנתן לו למאה שנה? זה בכלל לא היה הקב"ה שדיבר אליך, זה היה השטן, והוא רוצה לאבד ממך את בנך, ומה אתה חושב, שתאבד את נשמת בנך, ואחר כך תבקש מהקב"ה בן אחר, הרי יאמר לך; מה שהיה בידך אבדת, תבקש מהשטן שאמר לך, מה תבקש מאחרים, וחוזק מזה הרי תתחייב בדין על שאבדת נשמת בנך, הרי זה ממש עבירה, כתוב בתורה לא תרצח, אחר כך יאמרו עליך שאתה שופך דם ששפכת דמו של בנך. אברהם מתחזק ואומר; זה לא היה השטן, אלא הקב"ה יתברך בכבודו ובעצמו, לא אשמע ממך.

♦ נסיונו של יצחק ♦

הלך השטן מעליו, ונדמה לבחור, ועמד על ימינו של יצחק, אמר הבחור ליצחק; לאן אתה הולך? אמר יצחק; ללמוד תורה! אמר לו הבחור; בחייך או במיתתך? אמר יצחק, וכי יש אדם שילמוד אחר מיתה. אמר הבחור ליצחק; מסכן אתה, ומסכנה אמך, וכי כמה תעניות התענתה אמך, וכמה תפילות התפללה, עד שלא נולדת, כדי שיוולד לה בן, והזקן הזה השתגע והוא הולך לשחטך! אמר יצחק; אעפ"כ לא אעבור על דעת יוצרי ועל צווי אבי, כי יצחק היה מוכן להישחט בלב שלם אם זה הוא רצון ה', אבל רצה לשמוע מה אביו אומר, ולכן פנה יצחק ואמר לאביו אבי ראה מה אומר לי האיש הזה, אמר לו אברהם, אל תשגיח עליו, שאינו בא אלא לצער אותך ולגרום לך דאגות. השטן ראה שכבר לא יצליח למנוע את יצחק, בכל זאת רצה קצת לדקור אותו, להכניס בלבו ספקות, שלא יאמין לאביו, ולכן שוב אמר לו הבחור; וכי בשביל מי הכינה אמך שרה, כל הדברים החמודים, וכי הכל ילך לישמעאל שהיא שונאת אותו, וכי הוא ירש את כל הדברים, הרי היא בקשה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק, וכעת הכל הוא יקבל?

כראוי, והנה יש מקום אחד רחוק מעט מכאן, ששם מחנכים את הנערים, אקחנו מחר שיתחנך שם, אמרה לו שרה; בוודאי בשמחה, לך לשלום, מיד וישפם אברהם בפקר, בשמחה ובזריזות ובחשק נמרץ, ולמה בבקר, אברהם חשב אולי תחזור שרה מדיבורה, ולא תניחני, אקום בהשכמה קודם שתקום היא, ומכאן למדנו שזריזין מקדימין למצות.

♦ ויחבש את חמורו ♦

ויחבש את חמורו אברהם בעצמו חבש את חמורו, לא נתן לעבדיו ומשרתיו לעשותו, אלא הוא בעצמו, שהאהבה מקלקלת את השורה, שמחמת האהבה לה' עשה דברים שאין מכבודו לעשותו בעצמו, אמנם כיון שאין זה ראוי לעשות כזה דבר בפני משרתיו,⁴² לכן קם מוקדם וחבש את חמורו, החמור המיוחד שנברא במעשה בראשית בערב שבת בין השמשות, ורק אח"כ ויקח את שני נעריו אתו, את ישמעאל ואת אליעזר, שאין אדם חשוב רשאי לצאת לדרך ללא שני אנשים, ואת יצחק בנו, וכעת ויבקע עצי עלה, כי אולי לא ימצא עצים במקום ההוא, וכולם היו מתעסקים במלאכת העצים, להביאם, ולברור מהם המתולעים שהם פסולים, ולקחו עצים המיוחדים להקריב עליהם עולה, שאין כל מיני עצים כשרים לזה, ולדוגמא עצי זית ועצי גפן אינם כשרים, רק של תאנים ושל דקל, והם לקחו עצים הכשרים, והניחו את העצים על החמור.

♦ ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האלקים ♦

אחרי שכבר הכל מוכן, מתחילים ללכת, אברהם לקח את יצחק בנו והלך בציווי ה', והיה שש וששמח במצותו יתעלה, כמי שלוקח בנו ללכת אתו לבית המשתה בששון ושמחה, והיו הולכים והולכים שעות על גבי שעות, במשך שלשה ימים, אבל אף אחד חוץ מאברהם לא יודע למה הולכים, אף אחד לא יודע מה אמר ה', כנראה חשבו שהולכים להקריב קרבן, אבל היצר הרע כן יודע, הוא לא אמר נואש, אמנם עד עכשיו ניסה להכשיל את אברהם בליבו, ולא הצליח, ולכן ניסה כעת בדרכים חיצוניות, הרי ידוע שיש שני סוגי יצר הרע,

42. תפארת ציון

43. תנחומא, רבה נ"ו

במה שהוא אומר, אבל לא שם ליבו לכך, כיון שהדברים יוצאים מפיו של השטן, ולכך ענה אברהם אבינו; אף שטענתך צודקת ודברי אמת בפיר, רק מכיון שטענה זו באה ממך, איני שומע לך, כך עונשו של שקרן, שאפילו אומר אמת אין שומעין לו. כיון שעד עכשיו הגיע בכל מיני שקרים, ולכן גם כשמדבר אמת לא שומעים לו. [ועל זה ⁴⁵אנו מתפללים כל יום ומבקשים; רבנו שׁל עולם כְּמוֹ שֶׁכָּבַשׁ אֲבָרָהָם אֶבְיָנוּ אֶת רַחֲמָיו לַעֲשׂוֹת רְצוֹנָהּ בְּלִבָּב שְׁלָם. כֵּן יִכְבְּשׁוּ רַחֲמֶיהָ אֶת פְּעֻסָּהּ מֵעֲלֵינוּ וְיִגְלוּ רַחֲמֶיהָ עַל מְדוּתֶיהָ. וְתִתְנַהֵג עִמָּנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ בְּמִדַּת הַחֶסֶד וּבְמִדַּת הַרְחָמִים. כֵּשֶׁם שֶׁאֲבָרָהָם כִּבַּשׁ רַחֲמָיו לַעֲשׂוֹת רְצוֹן ה' וְלֹא רָצָה לְשִׁמּוֹעַ לְדַבְרֵי הַשֹּׁטָן, אִף שֶׁטַעֲנַתָּ הִיתָה אִמְתָּ, כֵּן יִכְבְּשׁוּ רַחֲמֶיךָ אֶת כַּעֲסֶךָ מֵעֲלֵינוּ, וְאֵל תִּשְׁמַע לְדַבְרֵי הַשֹּׁטָן שֶׁמְקַטְרֵג עַל עַם יִשְׂרָאֵל אִף שֶׁהוּא דוֹבֵר אִמְתָּ].

♦ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיִּשָּׂא אֲבָרָהָם אֶת עֵינָיו ♦

המשיך אברהם בדרכו הלך והלך, מסתובב בסביבי ירושלים ולא יודע להיכן לפנות, אינו רואה כלום לא ביום הראשון ולא ביום השני, רק בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיִּשָּׂא אֲבָרָהָם אֶת עֵינָיו, וַיִּרְא אֶת הַמָּקוֹם מֵרְחֹק, רָאָה אֶת הַמָּקוֹם שֶׁהִקְב"ה רוצה שיעלה את יצחק לעולה, ומה ראה, ראה שנמצא שם ענן, וזה היה סימן שזה המקום הנבחר, המקום הזה כבר התחילו לעבוד בו את ה', בזה המקום בנה בו נח מזבח כשיצא מן התיבה, והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל, ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא, ומאותו מקום נברא, אבל אברהם אבינו כשראה את המקום לא היה מרוצה ⁴⁶כיון שזה היה עמק ולא הר, מה עשה אברהם, התפלל ואמר; רבנו של עולם, אין כבודו של מלך לשכון בעמק, אלא במקום גבוה ומעולה ומיופה ונראה לכל, מיד רמז הקדוש ברוך הוא יתברך לסביבות העמק שיתקבצו ההרים למקום אחד, לעשות מקום לשכינה, לכך נקרא הר המוריה שמיראתו של הקדוש ברוך הוא יתברך נעשה הר, ולכן ⁴⁷רק כעת, כשהגיעו לאותו מקום אחר שנעשה הר, הראהו הקב"ה לאברהם, ואמר לו; זה הוא מקום המזבח, כמו שאמר לו על אחד ההרים אשר אומר אליך, אבל מתחילה לא פירש לו אלא אמר לו; אחד ההרים אשר אומר, ולא אמר לו איזה הר, כי עדיין היה עמק ולא הר, אבל כעת כבר יש הר, וזה הר מיוחד ולכן נקרא "אחד ההרים"

והנה היה כאן ⁴⁴נסיון גדול ליצחק, אמנם הוא מוכן ומזומן להיות קרבן, אבל אם ישמעאל יירש את הדברים החמודים, הוא יירש גם את כל הרכוש הרוחני, ואם כך מאין ייצאו כלל ישראל שעתידים לקבל את התורה שבשביל כך נברא העולם, וכי הכל ייצא מישמעאל, איזה פנים יהיה לכך, הרי הוא לא ישפיע על זרעו קדושה וטהרה, ולא יחנך אותם למען כבוד שמו יתברך, ואם אכן חלילה יפול העתיד הגדול בידי של ישמעאל, הרי הוא עלול לסלף ולעוות ולקלקל את צורתו של כלל ישראל, בכל זאת, יצחק אבינו לא עושה חשבונות, אם ה' מצווה כך הוא יודע יותר טוב ממני, מה ראוי לעשות, והוא כבר יסדר את כל העניינים על הצד הטוב ביותר.

♦ מִיָּמֵי רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֱהָבָה ♦

כיון שראה השטן שלא קבלו ממנו, הלך ונעשה לפניהם נהר גדול, מיד ירד אברהם לתוך המים והגיעו עד ברכיו, אמר לנעריו בואו אחרי, ירדו אחרי, כיון שהגיע עד חצי הנהר הגיע המים עד צווארו, באותה שעה תלה אברהם עיניו לשמים, ואמר לפניו; רבש"ע בחרתני, ונגלית לי ואמרת לי; אני יחיד ואתה יחיד, על ידך יודע שמי בעולמי, והעלה יצחק בנך לפני לעולה, ואכן שמעתי בקולך ולא עכבת, והריני עוסק בצוויך, ורוצה להקריב את בני, ועכשיו הושיעה כי באו מים עד נפש, אם אני או יצחק בני טובע, מי יקיים מאמרך? על מי יתייחד שמך? אמר לו הקב"ה; אל תדאג אברהם, על ידך יתייחד שמי בעולם! מיד גער הקב"ה בשטן, והתייבש הנהר ועמדו ביבשה.

♦ הִשָּׂה לְעוֹלָה, וַאֲיֵן יִצְחָק לְעוֹלָה ♦

ראה השטן שלא הצליח למנוע את אברהם ויצחק, בדרכים הללו, וחיפש דרך אחרת, מה עשה השטן, כעת התגלה לאברהם כמלאך ואמר לאברהם; שמעתי בשמים מאחורי הפרגוד, "השה לעולה, ואין יצחק לעולה", תחשוב מה אתה עושה, הרי הקב"ה הבטיח לך כי ביצחק יקרא לך זרע, תדייק בדברי ה' הוא לא אמר לך לשחוט את יצחק, והנה אברהם הרגיש שיש דברים

44. אור חדש, זייטשיק, מאמר ריפוי החתכים, ע"פ בראשית רבה נ"ו

45. הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא

46. תנחומא, חתם סופר י"ד רל"ג, בשם רבי נתן אדלר.

47. נ"ל

שהולך לקיים את רצון בוראו, וזה גבר אצלו על אהבתו ליצחק, וממש היה בשמחה כמו יצחק, וילכו שניהם יחדו.

♦ וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הַנְּנִי בְנִי ♦

עד כאן לא דברו ביניהם האב והבן מפורשות על העקידה, הלכו שלשה ימים כמעט בשתיקה, וכעת פנה אל אביו, וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי; יצחק אביו כבר הבין שהוא הולך להישחט, ושמח על כך מאוד, איזה זכייה נפלה בחלקי, למסור את נפשי לה' יתברך, כעת אוכל לקיים את המצוה "ובכל נפשך" לא רק בכוונה בלבד כשקורא קריאת שמע, אלא בפועל ממש,⁴⁸ אמנם לא החשיב את מעשיו מול מעשיו של אביו אברהם, ואמר בלבו; מה שאני הולך להישחט אינו נחשב כלום, וכי מה הגדולה בזה, הרי ברגע אחד ישחוט אותי אבי ותצא נשמתו, ולא יהיה לי עוד שום צער, אבל עיקר הגבורה, עיקר הקושי הוא לאבי, כמה צער יסבול ויתאבל על בנו יחידו ימים רבים, ובכל זאת אינו מונע עצמו מלעשות רצונו יתברך, ולכן אמר "אבי" ואברהם אמר להיפך, וכי מה הגדולה במעשי, לי יהיה צער וגעגועים על בני יחיד, עד שישכח מלבי, אחר שנה, שהרי גזרה על המת שישכח מהלב, אבל עיקר הגבורה זה מה שעושה בני, שהוא נותן לחתוך את בשרו, ומוסר עצמו למיתתו, ולכן וַיֹּאמֶר, הַנְּנִי בְנִי, לא אני העיקר אלא אתה בני.

♦ אֱלֹקִים יִרְאֶה לּוֹ הַשָּׂה לְעֹלָה בְנִי ♦

אמנם לא היו אלו אלא רמזים, וכעת יצחק שואל יותר מפורש,⁴⁹ כי הוקשה לו מאוד, אם אכן אני הקרבן, מדוע הניח עלי אבי את העצים הרי אסור להשתמש בקרבן, ולכן וַיֹּאמֶר יצחק לאביו, הֲנִי הָאֵשׁ הַנָּה מְרִגִישׁ בְּעַצְמִי האש בוער בקרבי, וְהָעֵצִים, הם האברים שלי מוכנים, אני מוכן לכך בלב ונפש, ואם איני ראוי ולכך הנחת עלי את העצים כי אני לא קדוש בקדושת קרבן, וְאַיִה הַשָּׂה לְעֹלָה, אבל אברהם עונה לו, וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם בְּנִי יְקִירִי אֱלֹקִים יִרְאֶה לּוֹ הַשָּׂה לְעֹלָה בְנִי, בוודאי ראוי אתה לקרבן, ואתה הוא השה, אלא שעדיין לא הקדשתך לקרבן, ומותר להשתמש בך, וכמו שהיו נוהגים במקדש, שהיו מניחים

המיוחד שבהרים, וכעת היה על ההר,⁴⁸ עמוד של אש מן הארץ עד לשמים, וענן קשור על ההר, אמר אברהם לבנו, רואה אתה משהו באחד מן ההרים הללו? אמר לו כן, אמר לו, מה אתה רואה? אמר לו, אני רואה עמוד של אש עומד מן הארץ ועד לשמים, הבין אברהם שנתרצה הנער לעולה תמימה, אין בו שום מום, מחשבתו זכה ונקייה במסירות נפש לה' ללא הרהורים חלילה, כעת פנה לישמעאל ולאליעזר, ושאל; רואים אתם משהו באחד מן ההרים הללו, אמרו לו, לא, רק מדבר שומם! והחשיב אותם כחמור, וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל נְעָרָיו, כשם שאין החמור רואה כלום, כך אתם אינכם רואים כלום, שָׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר, וְאַנִּי וְהַנְּעָר יִלְכָּה עַד פֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁוֹבָה אֵלֵיכֶם,⁴⁹ ולא המשיך אברהם עם החמור להולכת העצים, כי אברהם נזהר מאוד בקדושת ההר הנבחר, ולא הולך שם בעל חי טמא.

♦ שָׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר ♦

ישבו הנערים עם החמור, ולא בחינם כינה אותם אברהם בשם חמורים, שקועים היו רק בהבלי העולם, חשבו רק על עצמם ועל הנאתם הגשמית, כשנשארו להמתין על אברהם ויצחק, התחילו לריב על ענין הירושה, כנראה ששמעו מהשטן שהתחפש לזקן או לבחור, וחשדו שיתכן באמת שאברהם הולך לשחוט את יצחק, ואמר ישמעאל לאליעזר, עכשיו מקריב אברהם את יצחק בנו לעולה, ואני בנו בכורו ואני הוא הירוש את אברהם, אמר לו אליעזר; כבר גרשך כאשר המתגרשת מבעלה, ושלחך למדבר, אבל אני עבדו משרת אותו ובלילה, ואני הירוש, אבל רוח הקודש משיבה אותם; לא זה יורש ולא זה יורש, אלא יצחק הוא הירוש.

♦ וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת עֵצֵי הָעֹלָה ♦

אברהם ויצחק ממשיכים בדרכם, וַיִּקַּח אַבְרָהָם אֶת עֵצֵי הָעֹלָה. עד עכשיו היו העצים על החמור, כעת כשהתקרבו להר, במרחק "ב מיל לקח אברהם את העצים וישם על יצחק בנו, וַיִּקַּח בְּיָדוֹ אֶת הָאֵשׁ וְאֶת הַמֵּאֲכָלֶת [הסכין], וכך כשהאש והסכין בידו, היה אברהם מלא שמחה על

48. פרקי דר"א פל"א

49. מדרש שכל טוב, וחזקוני.

50. דברי מנחם, מרימינוב

51. חנוכת התורה

הרי ממנו עתיד לצאת כלל ישראל, ומה יהיה כאן? אבל גם אברהם וגם יצחק יודעים את זה, ולא מסתכלים על כלום רק דבר אחד מעניין אותם, כעת עליהם לעשות רצון ה', ובכל מחיר, וכל השאלות והקושיות והדאגות, לא מוטל עליהם לפתור אותם, לכן הם שרויים בשמחה, אברהם דומה כמי שעושה חתונה לבנו, ויצחק דומה כמי שעושה חופה לעצמו.

♦ וַיִּבֶן שָׁם אֲבְרָהָם אֶת הַמִּזְבֵּחַ ♦

אברהם בונה, מרים אבן על אבן, אבנים שלמות ללא פגימה כל שהוא, הרי זה מזבח לה', יצחק לא משתתף בבניה לא עוזר לאביו, ומדוע, כי אביו דואג, עדיין נזהר מהשטן, מי יודע באיזה דרך ירצה עוד למונעו מהמצוה, אולי יזרוק עליו אבן באמצע הבנייה כדי שיהיה בו מום ויפסל מלהיות קרבן, לכן לא הרשה אברהם ליצחק שיעזור בבניה,⁵³ ולא זה בלבד אלא הלך והצניעו, שהשטן לא יתקרב אליו, ואיך אפשר להצניע מהשטן, היכן אפשר להטמינו, הנה מצא אברהם מקום בטוח ליד המזבח, במקום שעתיד להיות קודש הקדשים, באותו מקום אין לשטן רשות להיכנס אפילו ביום הכפורים, במקום זה הטמין את יצחק. ואחר שגמר אברהם לבנות את המזבח, הגיע יצחק וראה את המזבח, פנה ואמר לאביו בהתפעלות;⁵⁴ כל כך יפה המזבח, שבנית לי אבא, וכעת עד שתכין את הכל אני אתפלל בינתיים, ויצחק נעמד להתפלל ואמר; ריבונו של עולם, יהי רצון מלפניך שיחשב חלבי ודמי, והערימות ערימות של בשרי, כאילו כל קרבנות בניך עתידין להקריב לפניך, יהיו על המזבח הזה, ובשעה שבניך יחטאו לך, הן שוגג הן מזיד, וישובו, קבלם בתשובה שלימה לפניך, ואם יתחייבו כלייה, אזכר לפניך, ותמלא רחמים על בניך, וכשגמר תפילתו מיד הלך אצל אביו, ומצאו עוסק בעבודת עקידתו, והוא שמח, וגם יצחק נתמלא שמחה, ככתוב; יִרְנְנוּ עַל מִשְׁפּוֹתָם.

♦ וַיַּעֲרֵךְ אֶת הָעֵצִים ♦

אברהם עורך את העצים על המזבח, וגם הצית האש, שהכל יהיה מוכן להקרבה, וכמו שמתפללים בהושענא רבא, לְמַעַן יִבָּן הַנֶּזֶקֶד עַל עֵצִים וְאֵשׁ.⁵⁵ אמר יצחק לאביו,

את הסכין על השה כשהביאו קרבן פסח בשבת, הניחו את סכיניהם על הקרבן עד שהגיעו למקדש כיון שלא הקדישו אותם עד בואם לעזרה, וַיִּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו, גם כעת שיודע יצחק בוודאות שהולכים לשוחטו, הולך הוא בשמחה כאביו.

♦ שְׁשִׁים וּשְׁמַחִים לְעִשׂוֹת רִצּוֹן קוֹנָם. ♦

באותה⁵² שעה שגילה אברהם ליצחק שהוא הולך לשחטו, נכנס בליבו של אברהם אבינו חשש נורא, נזדעזעו אבריו ונשתנה קלסתר פניו של אברהם אבינו, אמר לעצמו; מי יודע אולי ברגע האחרון יתגבר בבני הפחד מהמוות, ויברח מפחד, ואני לא אוכל לתפסו, אני זקן והוא נער צעיר, ומה תהא עלי, יהיה לי חלילה בושות כלפי מעלה מה', ובאמת כבר לפני שהתחיל ללכת בדרך חשב על כך, ולכן הביא עמו את הנערים, שיוכלו לתפסו, אבל גם זה לא היה פתרון מושלם, כי יש חשש שמחמת פחד המוות יצטמקו ריאותיו של יצחק, וייחשב כטריפה שפסול לקרבן. כיון שראה יצחק שנשתנו פני אביו, מיד נרתע והזדעזע, והבין מה בלבו של אביו, ואמר; אבא אל תפחד, אני הולך ברצון מושלם, בשמחה רבה, לעשות רצון קוני, יהי רצון שיתקבל כל רביעית דם שיצא ממני, לרצון לפני ה', שצוון עלי להעלותי לקרבן. מיד שמח אברהם, זלגו עיניו דמעות, ואמר; אשרי חלקי, כעת יודע אני בבני שאינו מעכב צווי, בני תם הוא ומהלך בתומו לפני קונו, כבר מחל על דמו, ושניהם נשאים לבם לעשות רצון יוצרם בלב שלם, זה לעקוד וזה ליעקד.

♦ וַיִּבְאוּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר לוֹ הָאֱלֹקִים ♦

האבא והבן הגיעו אל המקום אשר בחר ה', ואין איש בסביבה, אף אחד בעולם חוץ מהם אינו יודע מה קורה כאן [גם החמורים שהשאירו בחוץ עסוקים בשטויות...], אף אחד לא רואה אותם, רק משמים מביטים עליהם, ה' רואה אותם, המלאכים משקיפים עליהם, מלאכי רחמים דואגים בחרדה מה יהיה כאן, מצד אחד מתפעלים מהיראת שמים של שני הצדיקים, עומדים ומשתאים איך ילוד אשה מסוגל להגיע לכזה דרגה באהבת וביראת ה', מצד שני דואגים שחלילה לא ישחט את בנו יקירו,

52. בראשית רבתי, אבות דר"נ כתי"י, מלבי"ם כ"ב פסוק ג' בענין הנערים, ומהר"ל דסקין בענין הריאות.

53. רבה, ופי' תפארת ציון

54. מחזור ויטרי

55. פרקי דרבי אליעזר פרק ל"א,

התקבצו כתות כתות מלאכים, והיו צווחים ואמרו לפני הקדוש ב"ה; רבון כל העולמים נקראת רחום וחנון, מי שרחמיו על מעשיו, רחם על יצחק שהוא אדם, ובן אדם נעקד לפניך כבהמה, וכי לא כדאי זכות הכנסת אורחים של אברהם להציל את בנו?

♦ וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת יְדוֹ וַיִּקַּח אֶת הַמַּאֲכָלָת לְשַׁחֵט אֶת בְּנוֹ ♦

אברהם הצדיק⁵⁸ כל ימיו תמיד היה דבוק להבורא יתברך שמו באהבה גדולה ועצומה, עד אין סוף, תמיד היה מצפה לשמוע איזה צווי מהשם יתברך, כדי שיקיים תיכף באהבה ובזריזות גדולה, לעשות נחת רוח למי שאמר ונעשה רצונו, ולכן תיכף כששמע מפי ה' קח נא את בנך וגו' והעלהו שם לעולה, הזדרז כל כך לקיים המצוה באהבה ובדביקות, עד שמגודל דביקותו לא הרגיש כלל את תנועות האברים, אמנם אחר שקיים מצות בוראו והעלהו לעולה, אז התרשלו אבריו ולא הלכו מעצמן לקחת הסכין, כי הרי באמת כבר קיים המצוה ששמע, שהרי כי לא הצטווה כלל על השחיטה, שלא נאמר לו רק; והעלהו, וכבר העלהו, ולכן נפסק ממנו זריזות האברים, אבל אברהם לפי הבנתו שצריך לשחטו, חשב שזה מניעה מהשטן, שוב רוצה הוא למנעני, ברגע האחרון הוא עוד מנסה להכשיל, ולכן התגבר אברהם לשלוח ידו בכח לקחת את הסכין כדי לשחטו.

♦ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנִי בְּמִצְוֹתָיו וְצִוֵּנִי לְהַעֲלֹת עֹלָה ♦

הקב"ה יושב ורואה, האב מעקיד בכל לב והבן נעקד בכל לבו, ואברהם אביו בדביקות ובהתלהבות⁵⁹ בירך בקול גדול; פְּרוּץ אֶתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנִי בְּמִצְוֹתָיו וְצִוֵּנִי לְהַעֲלֹת עֹלָה! וכשגמר את הברכה וכיון שהגיע הסכין על צווארו של יצחק, פרח ויצאה נשמתו של יצחק, ואז השמיע הקב"ה קול מבין הכרובים, וַיִּקְרָא אֵלָיו מִלְּאֵה ה' מִן הַשָּׁמַיִם; ולמה מן השמים ולא ירד למטה, לפי שהיה הדבר נחוץ, הרי

בבקשה אבא קשור אותי טוב, שתי ידי עם שתי רגלי מאחורי,⁵⁶ כי הנפש חצופה, וכשאראה הסכין בא עלי, שמא אזדעזע ואבעט בך חלילה ואעבור על מצות כבוד אב, או אקבל מום ואפסל, ואכן קשר שתי ידיו ושתי רגליו, יד לרגל, יד לרגל, מאחוריו, וצווארו נפשט, וַיִּשָּׂם אֹתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל לְעֵצִים, וכדי שלא יפרכס ויפסול עצמו, הניח רגלו עליו להחזיקו.

♦ זְכוּר לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ אֶהְבֵּת הַקְּדֻמוֹנִים ♦

כאן היה נסיון גדול לאברהם, שאי אפשר לתארו כלל,⁵⁷ הרי אברהם רוצה לשחוט את בנו, ואת זה יכול היה לקיים, על ידי שיסיר ויסלק את האהבה שלו מלבו ליצחק, יתאכזר עליו וישחט אותו, אבל עיקר הנסיון היה אם גדלה בלבו אהבת ה', באופן שכל האהבות שיש לו יהיו בטלים נגד אהבה זו, וכל שהדבר נאהב אצלו יותר בכל זאת הוא מקריבו לה', וככל שישים יותר על לבו מעלות יצחק ואהבתו אליו, בכל זאת יבוטלו כל רגשות האהבה העזה שיש לו אל בנו יחידו נגד האהבה היותר גדולה רשפי אש שלהבת י-ה, אהבת הבורא, בזה יבחן אהבתו לאלקיו, ולכן הצטווה שבעת שייקחהו לקרבן, לא ישכח מלבו שהוא בנו, רק קח נא את בנך, ולא יסיח מדעתו שהוא יחידו, לא יחשוב הלא עדיין יש לי בן שני שהוא ישמעאל, ולזה אמר את יחידך, ולא יסיח מדעתו שהוא אוהבו ונפשו קשורה בנפשו, לזה אמר; אשר אהבת, ולא יסיח מדעתו מעלותיו שהוא בן חכם וצדיק, לזה נאמר; את יצחק, שבעת תקריבהו, תזכור היטב כל אלה המעלות שיש לו, ובכל זאת תקריבהו בשמחה ותשמח. לכן היה צריך דוקא להגביר אצלו את האהבה שלו לבנו, ויכמרו רחמיו עליו, ובכל זאת לכבוש את רחמיו, ולקיים את ציווי ה', כי לולא כך לא היה מקיים את הציווי כמו שצריך.

♦ מִלְּאֵהי הַשָּׁרֵת מֵר יִבְכִּיּוּ ♦

הנה אברהם כבר שולח יד ליטול את הסכין, אבל עיניו מורידות דמעות, ונופלות דמעות לעיניו של יצחק מרחמנותו של אבא, ובכל זאת הלב שמח לעשות רצון יוצרו, אבל לא רק אברהם בכה, גם המלאכים בשמים

56. פסיקתא רבתי מ' תנחומא

57. חידושי הרי"מ הובא בשפת אמת וליקוטי יהודה, וכן הוא במלבי"ם כ"ב ב

58. דברי מנחם (רימינוב)

59. דבש וחלב. ויחי יוסף בשם קרן לדוד, ע"פ הרשב"ם.

בדבר שבקדושה אז הסט"א מתגבר לעשות עיכובים ולגרוע סיבוכים, כדי לערב דעתו ולייגעו שלא לעמוד על נפשו, ולכן כאשר ראה אברהם שזה האיל נאחז בסבך בקרניו הבין מיד, כיון שזה מסובך סימן בידו שזהו ענין קדושה ולכן לקחו מיד.

♦ כִּי עֵתָה יִדְעֵתִי כִּי־יִרְאֵה אֱלֹקִים אֶתָּה ♦

גם בהקרבת האיל היה⁶⁰ נסיון גדול מאוד לאברהם, אם יעשה המצוה לשם ה' בלבד, ללא איזה פנייה וכוונה זרה להנאתו, כי בהתחלה כשהעלה את בנו לעולה ללא שום פניה זרה, אין זה חידוש, בעומק הכוונה, כי בוודאי מה שמקריב בנו יחידו, עושה זאת רק לשם שמים, אבל במצווה השנייה שציווה להורידו ולא לשחטו, זה היה קשה מאד שיעשה לשם ה' בלבד, כי הרי בעל כורחו ישמח ליבו, מה שמציל בנו יחידו מן המוות, אבל ה' היודע תעלומות לב, ראה וידע כי כמו שעשה מצוה הראשונה רק לשם ה' בלבד, כן גם מצוה השנייה לא שמח על הורדתו בשביל שמחת עצמו, בעבור הצלת בנו יחידו, רק שמח שזכה לקיים שנית מצות בוראו, וההוכחה לכך שהרי היה קשה בעיניו הורדתו, והתחנן לעשות בו לכל הפחות איזה מום, עד שהוצרך להזהירו על כך, ולכן אמר המלאך כי עתה, מן המצווה השנייה שקיימת, ידעתי כי ירא אלקים אתה, כי לא חשכת, והכוונה שמה שמנעת אותו מן המוות, לא היה בו איזה כוונה ומחשבה חיצונית, שעלה על לבך אהבת בנך יחידך, רק עשית זאת, ממני, למלאות צווי בלא כוונה אחרת.

♦ וְאִילוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ ♦

אותו האיל⁶¹ נברא בששת ימי בראשית בערב שבת בין השמשות, וכעת כשבא להתקרב תחת יצחק, היה השטן עומד ומפריעו כדי לבטל קרבנו של אברהם אבינו, ולכן נאחז בשני קרנותיו בין האילנות, מה עשה אותו האיל פשט את ידו ואחז בטליתו של אברהם אבינו, אבל לא יכל לבא כי נאחז בשתי קרנותיו בין האילנות, והביט אברהם וראה את האיל והלך והתירו מהסבך, והקריבו תחת יצחק בנו.

אברהם ממחר ואינו רוצה להפסיק אחר הברכה, ועוד רגע קט, אולי ישחטנו בינתים, ולולי שנתעכב אברהם לבדוק הסכין להסתכל עליו שלא נפגם, היה כבר יצחק נשחט, אבל ממש ברגע האחרון המלאך קורא לו; וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אַבְרָהָם שְׁנֵי פַעַמִּים בְּשִׁבִיל שֶׁהִיא רְצוֹנוֹ לְשׁוֹחֲטוֹ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנוֹ, הִיָּה הַמְּלַאֲךְ מְמַהֵר וְאוֹמֵר אַבְרָהָם אַבְרָהָם, וַיֹּאמֶר הַנְּנִי, וַיֹּאמֶר; אֵל תִּשְׁלַח יְדָךְ אֶל הַנְּעַר.

♦ וְאַבְרָהָם עוֹדְנֵנו עִמָּד לְפָנָי ה' ♦

אברהם לא עוזב כל כך מהר, לא מוותר על הקרבת הקרבן, כי אברהם היה תמוה ומסתפק, האם זה באמת שליח מהשמים, למנעו מלשחוט, ואיך יתכן שיכשל בברכה לבטלה, ולכן אמר אברהם; כל הדברים הללו תמוהים, אתמול נאמר לי, כי ביצחק יקרא לך זרע, ושוב נאמר לי, קח נא את בנך וגו', ועכשיו אתה אומר לי אל תשלח ידך אל הנער? ולכן אמר לו אברהם; מי אתה? אמר לו; מלאך! אמר אברהם, כשאמר לי קח נא את בנך, הקדוש ברוך הוא בעצמו אמר לי, ועכשיו אתה אומר לא תשחטנו, דברי הרב ודברי התלמיד, דברי מי שומעים, אם הוא רוצה, הוא יאמר לי! מיד פתח הקדוש ברוך הוא את הרקיע ואת הערפל ואמר לו; אברהם, אין כאן שום שינוי, כשאמרתי לך קח נא את בנך, לא אמרתי שחטוהו אלא והעלהו, לשם חיבה אמרתי לך, וכיון שהעלית אותו וקיימת דברי, כעת הורידו, אמר אברהם; וכי לחנם באתי לכאן, אעשה בו חבלה ואוציא ממנו מעט דם, אמר לו; וְאַל תַּעַשׂ לוֹ מְאוּמָה! אל תעשה בו מום, פִּי עֵתָה יִדְעֵתִי כִּי יִרְאֵה אֱלֹקִים אֶתָּה וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת בְּנֶךָ אֶת יְחִידְךָ מִמּוֹנֵי, מִיַּד הַנִּיחוֹ וְחִזְרָה בּוֹ נִשְׁמַתוֹ לְגוֹפוֹ, וְקָם וְעָמַד יִצְחָק עַל רִגְלָיו, וּפְתַח וְאָמַר; בְּרוּךְ אַתָּה ה'. מִחַיֵּה הַמֵּתִים

♦ וְהִנֵּה־אֵיל אַחֵר ♦

בכל זאת הזמין לו הקב"ה איל תחתיו, וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת־עֵיפָיו וַיִּרְאֵה וְהִנֵּה־אֵיל אַחֵר נֶאֱחָז בְּקַרְפְּיוֹ, אז הכיר אברהם שזה באמת היה שליח של הקב"ה, והברכה שבירך לא הייתה לבטלה. ובמה הכיר זאת, הוא הכיר בזה דוקא על ידי העיכוב, כי זה כלל ידוע, שדבר לא טוב שבא מהשטן אין לו מכשול בדרך, והכל נעשה לו חלק כמישור, ורק

60. מלב"ם
61. פרקי דר"א

♦ שחיטה ♦

והיה אברהם⁶² מתפלל על כל עבודה ועבודה ואומר; יהי רצון מלפניך שיהא זה כאלו נעשה בבני, בשעה שהיה אברהם שוחט את האיל, נכמרו רחמיו אל בנו, שראה אותו בין מות לחיים, והיה רואה כי כמעט נשחט בנו, והיה לבו מתחמם בתכלית החמום, והיה בוכה בדמעות בתכלית הרחמנות, והיה מודה ומשבח לא-ל ית' ואומר לפניו; ריבוננו של עולם, לולי רחמיך המרובים וחסדיך העצומים, כבר הייתי שוחט לבני יחידי כאשר שחטתי זה האיל, ובאמת כן היה ראוי לי לעשות כדי למלאת רצונך, אלא שריחמת עלי ומנעת אותי, וגלוי וידוע לפניך שלא היה הדבר תלוי ברצוני, והיה מתפלל בתכלית הדברים והכוונה השלימה והדבקות הגמורה, ואומר; יהי רצון מלפניך שיהיה לי שכר בשחיטת זה האיל, כאלו שחטתי בני לפניך למצותיך, כמו שגלוי וידוע לפניך את לבי שבאמת כך הייתי שוחטו, לולי שמנעתני.

♦ קבלה ♦

וכן בשעה שהיה מקבל דם האיל במזרק, היה רואה אותו הדם כאילו הוא דם בנו, והיה מתחמם לבבו והיו רחמיו נכמרים אל בנו, והיה בוכה בדמעות בתכלית הרחמנות, והיה מודה ומשבח לא-ל ית' ואומר לפניו; ריבוננו של עולם לולי רחמיך המרובים וחסדיך העצומים, כבר הייתי מקבל דם בני, כאשר קבלתי דם האיל הזה, וכן היה ראוי לי לעשות למלאת רצונך, והיה מתפלל בתכלית הכוונה השלימה והדבקות הגמורה, ואומר; יהי רצון מלפניך שיהא קבלת דם זה האיל אשר קבלתי לפניך, כאילו הייתי מקבל דם בני, אחרי אשר גלוי וידוע לפניך שבאמת כך הייתי מקבל דם בני, לולי שמנעת אותי.

♦ הולכה, זריקה ♦

וכן בשעה שהיה מוליך הדם לזורקו על גבי המזבח, ובשעת שזרק אותו היה רואה דם האיל שנשפך על המזבח, כאלו הוא דם בנו שנשפך, והיה לבבו מתחמם בתכלית החימום, והיו רחמיו נכמרים על בנו, והיה בוכה בדמעות בתכלית הרחמנות, והיה מודה ומשבח לא-ל ית' ואומר לפניו; ריבון העולמים לולי רחמיך המרובים

62. שערי העבודה לרבנו יונה

וחסדיך העצומים, כבר הייתי שופך דם בני יחידי על המזבח, כאשר שפכתי דם האיל הזה, וכן באמת היה ראוי לי לעשות למלאת רצונך, והיה מתפלל בתכלית הכוונה השלימה והדבקות הגמורה, ואומר; יהי רצון מלפניך שיהא חשוב דם האיל הזה, ושפיכתי על המזבח, כאילו שפכתי דם בני, אחרי אשר גלוי וידוע לפניך, שכך הייתי שופך דם בני למצוותך, לולי שמנעת אותי.

♦ הקטרה ♦

וכן בשעה שהיה מקטיר את האיל והיה רואה את איבריו נשרפין, היה רואה כאילו בנו נשרף, והיה מתחמם לבבו בתכלית החמום, והיו רחמיו נכמרים אל בנו, והיה בוכה בדמעות בתכלית הרחמנות, והיה מודה ומשבח לא-ל ית' ואומר לפניו; ריבוננו של עולם, לולי רחמיך המרובים וחסדיך העצומים כבר הייתי שורף את בני יחידי, כאשר שרפתי את האיל הזה, וכן באמת היה ראוי לי לעשות למלאת רצונך, והיה מתפלל בתכלית הכוונה השלימה והדבקות הגמורה, ואומר; יהי רצון מלפניך שיהא חשוב לפניך האיל הזה אשר שרפתי, כאלו שרפתי את בני יחידי כמו שגלוי וידוע לפניך, שכך הייתי שורף את בני למצוותך לולי שמנעת אותי.

♦ ה' יראה ♦

וַיִּקְרָא אַבְרָהָם שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא, ה' יִרְאֶה, ויבחר לו את המקום הזה, להשרות בו שכינתו ולהקריב כאן קרבנות, וכך אמר לפניו; רבש"ע בשעה שאמרת לי קח נא את בנך, הייתי יכול לומר; אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע, וכעת אתה אומר לי קח נא את בנך, ולא עשיתי כן, אלא כבשתי רחמי לעשות רצונך, יהי רצון מלפניך, שבשעה שיהיו בניו של יצחק, באין חלילה לידי עבירות, תהיה נזכר להם העבודה הזאת, ותתמלא עליהם רחמים.

♦ הפורש סכת שלום - ועל ירושלים ♦

הנה אברהם קרא אותו המקום; יראה, אבל הסבא שם בן נח קרא אותו; "שלם" ככתוב, ומלכי צדק מלך

מה היה הכוונה בהליכה, אלא שכאן כבר לא היו לבד האב והבן, אלא עם הנערים, והתורה מדגישה שכמו שהנערים לא היה להם שום התנשאות וגאווה על מעשיהם שהרי הם לא היו בנסיון, כמו כן גם אברהם ויצחק לא התגאו ולא הרגישו שעשו איזה דבר גדול אלא וילכו יחדיו וישב אברהם בבאר שבע.

♦ ויהי אחרי הדברים האלה ♦

אברהם⁶⁶ אבינו היה שרוי בצער אחרי העקידה שלא קיים את צווי ה' בשלימות, והרהר, כי הוא עצמו גרם לכך בזה שלא השיא את יצחק לפני כן, ועל ידי כך לא יצאה העקידה לפועל, כי הרי השי"ת הבטיחו כי ביצחק יקרא לך זרע, וכל עוד שלא היה ליצחק זרע, לא יתכן שיעלהו לעולה, ואם היה מחתן אותו לפני כן, וכבר היו לו ילדים, היה יכול לקיים את המצוה בשלימות, לכך בישרו השי"ת, כי רק עתה נולדה רבקה, וניחמו כי ההבטחה על זרע יצחק היתה מכוונת על זרע שיהיה ליצחק מרבקה, וממילא לא נמנעה העקידה באשמתו, אלא לכתחילה כשציוויתך לא אמרתי שחטוהו אלא העלהו, ורצוני נעשה על ידך בשלימות.

♦ מעשה שהיה ♦

מעשה⁶⁷ בבבתו של נחוניא חופר שיחין, שהיה חופר בורות, כדי שעולי רגלים לא יתייסרו בצמא, שנפלה לבור גדול, באו והודיעו את רבי חנינא בן דוסא, אמר להם; כבר עלתה מתוך הבור, שאלו אותה; מי העלה אותך? אמרה זכר של רחלים, [אילו של יצחק אבינו שנשחט תחתיו] נזדמן לי, ואיש זקן [אברהם אבינו] מנהיגו, והוא העלה אותי, שאלו את רבי חנינא כלום נביא אתה? ענה; לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי, אלא כך אמרתי; דבר שאותו צדיק מצטער בו, יכשל בו זרעו?

שלם, אמר הקדוש ברוך הוא אם אני קורא את שם העיר "יראה" כדרך שקרא אותו אברהם, אם כך יהיה פגיעה בצדיק, שם בן נח, ואם אני קורא אותו "שלם" כדרך שקרא אותו, שם בן נח, זה יהיה פגיעה בצדיק אברהם, אלא הריני קורא אותו כמו שקראו שניהם "ירושלם" יראה - שלם.

אשר יאמר היום, שייאמר כהיום הזה, לימי הדורות, בנה ה' יראה הקב"ה לעמו, ויראה עקידה זו, לסלוח לישראל בכל שנה, ולהצילם מן הפורענות.

♦ ויקרא מלאך ה' אל אברהם שנית מן השמים ♦

שוב קרא המלאך לאברהם, אבל⁶³ גם כעת לא ירד המלאך, לפי שעל ידי העקידה שהיה מקריב אברהם בנו להשם יתברך, היה אז התגלות אלוקית, לא היו יכולים המלאכים להיות על ההר אז, רק קרא מן השמים, שלא היה יכול לגשת אל ההר. ויאמר בי נשבעתי נאם ה', פי יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנה את יחידה, כי ברה אברהם ויהרהר את זרעה פכוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים, מה⁶⁴ החול גדר לים ובכל עת שהוא סוער הים, כשהוא בא לחול, הגלים נשברים, כך ישראל כל מה שאומות העולם מגביהים עצמם על ישראל, לבסוף הם נשברים לפניהם. וירש זרעה את שער איביו, והתברכו בזרעה כל גויי הארץ עקב אשר שמעת בקלי.

♦ ויקמו וילכו יחדו ♦

וישב אברהם אל נערי ויקמו וילכו יחדו אל באר שבע, התורה מספרת שגם כעת היו שווים האב והבן והלכו יחד, ואמנם בהליכה לעקידה היה בזה חידוש שהלכו שניהם בשמחה לשם שמים זה לשחוט וזה להשחט,⁶⁵ אבל כעת

63. משך חכמה

64. מדרש אגדה

65. רבי מנדל מוורקא, מגדולי החסידות עמוד קמ"ו

66. רמתיים צופים בשם הרבי מקוצק

67. ב"ק נ'. יבמות קכ"א

עיצוב ועימוד: בהירות
b65271000@gmail.com

ניתן להשיג בטל: 053-314-1925
ובמייל: wa052052@gmail.com